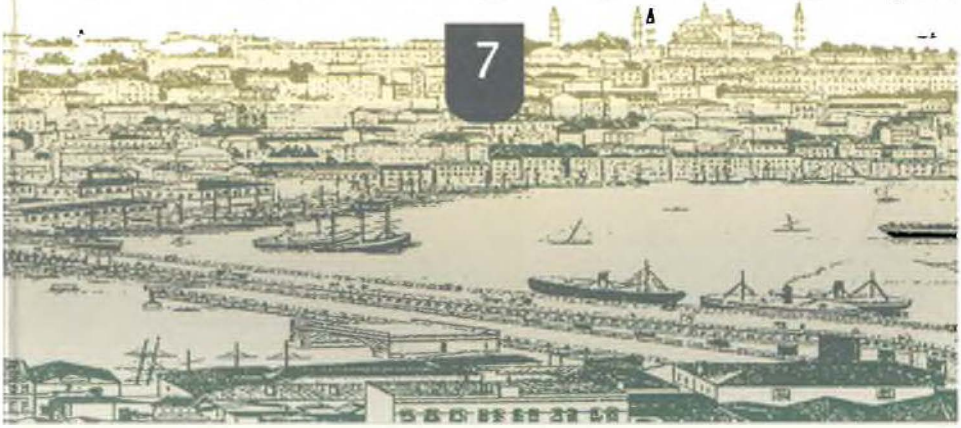
İSTANBULUM

Beşiktaş

Yollar ya da Anılar Boyunca

Ayşe Sarısayın

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti

Ayşe Sarısayın

Beşiktaş

"Yollar ya da anılar boyunca"

Heyamola Yayınları ve Proje Yayın Yönetmeni
Ömer Asan

İstanbul 2010 Edebiyat Yönetmeni
Ahmet Kot

Yayın Danışmanı
Eray Canberk

Editör
Gülsüm Cengiz

Tarih Editörü
S. Faruk Göncüoğlu

Yayına Hazırlayan
Mehmet İlhan

Grafik Tasarım
Murat İlhan

Fotoğraf Editörü
Baytekin Kara

Fotoğraflar
Dinçer Aydın

Kapak Tasarım
Gülsün Yılmaz

İstanbulum Dizisi
Ayşe Sarısayın / Beşiktaş "Yollar ya da anılar boyunca"

ISBN 978-605-4307-01-2

© Heyamola Yayınları
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 12368

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz.

Birinci Basım
Ekim 2009

Baskı ve Cilt: Ege Basım
Ege Plaza, Esatpaşa Mah., Ziyapaşa Cad., No:4
Ataşehir / İstanbul
Tel: 0216 472 84 01
www.egebasim.com.tr

ATT Basım Yayın Ltd. Şti.
Yalı Mah., Küçükyalı Cad., Ulusoy Apt., No. 44/3
Maltepe / İstanbul
heyamola@heyamola.net
www.heyamola.net
Tel: 0 216 371 17 37

Heyamola Yayınları ve Proje Yayın Yönetmeni
Ömer Asan

İstanbul 2010 Edebiyat Yönetmeni
Ahmet Kot

Yayın Danışmanı
Eray Canberk

Editör
Gülsüm Cengiz

Tarih Editörü
S. Faruk Göncüoğlu

Yayına Hazırlayan
Mehmet İlhan

Grafik Tasarım
Murat İlhan

Fotoğraf Editörü
Baytekin Kara

Fotoğraflar
Dinçer Aydın

Kapak Tasarım
Gülsün Yılmaz

İstanbulum Dizisi
Ayşe Sarısayın / Beşiktaş "Yollar ya da anılar boyunca"

ISBN 978-605-4307-01-2

© Heyamola Yayınları
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 12368

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz.

Birinci Basım
Ekim 2009

Baskı ve Cilt: Ege Basım
Ege Plaza, Esatpaşa Mah., Ziyapaşa Cad., No:4
Ataşehir / İstanbul
Tel: 0216 472 84 01
www.egebasim.com.tr

ATT Basım Yayın Ltd. Şti.
Yalı Mah., Küçükyalı Cad., Ulusoy Apt., No. 44/3
Maltepe / İstanbul
heyamola@heyamola.net
www.heyamola.net
Tel: 0 216 371 17 37

Ayşe Sarısayın

Beşiktaş
"Yollar ya da anılar boyunca"

heyamola
yayınları

Ayşe Sarısayın

Ayşe Sarısayın, 1957 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde tamamladıktan sonra, kimya mühendisliği ve işletme eğitimi gördü. Bir ilaç şirketinde yönetici olarak çalışıyor. Evli ve bir oğlu var.

Babası Behçet Necatigil'in çeviri şiirlerini (*Yalnızlık Bir Yağmura Benzer*, Adam Yayınları, 1984) ve aile mektuplarını (*Serin Mavi*, YKY, 1999, Selma Esemen ile birlikte) yayına hazırladı. Behçet Necatigil'e ilişkin anılarının yer aldığı *Çok Şey Yarım Hâlâ* adlı kitabı, 2001 yılında yayımlandı (YKY).

Denizler Dört Duvar (Can Yayınları, 2003) adlı ilk öykü kitabı 2004 Yunus Nadi Öykü Ödülü'ne, *Yorgun Anılar Zamanı* (Can Yayınları, 2004) 2005 Sait Faik Hikaye Armağanı'na, *Karakalem Resimler* (Can Yayınları, 2008) adlı öykü kitabı ile Dünya Kitap dergisinin 2008 Yılın Telif Kitabı Ödülü'ne değer görüldü.

Erdal Öz, Unutulmaz Bir Atlı adlı biyografi çalışması 2009 yılında yayımlanan Ayşe Sarısayın'ın Almancadan çevirileri de var.

İçindekiler

I Eski Sokak 17
II Maçka - Beşiktaş 37
III Ortaköy - Beşiktaş 52
IV Dolmabahçe - Beşiktaş 67
V Fulya - Beşiktaş 72
VI Teşvikiye - Beşiktaş 90
VII Yine Fulya Dolayları 106

Küçük ahşap bir dizi evlerdi
On yıl önce o sokak
Sonra geniş caddelere çıktık
Apartman – sizden uzak.

Behçet Necatigil, Eski Sokak şiirinden

Yağmurlu bir akşamüstü, ayaklarım yine *Eski Sokak*'a sürüklemişti beni. İlk çocukluk evim tam karşımdaydı, birbirine yaslanmış, âdeta bundan aldığı güçle zamana meydan okuyarak direnmeyi sürdüren birkaç ahşap evden biri. Biçimsiz beton yığınlarının arasına sıkışıp kalmış, gerçek dışı bir resim gibi.

O sokağa her yıl birkaç kez uğramaktan kendimi alıkoyamıyorum bir türlü. Her seferinde aynı heyecan, aynı tedirginlik: Orada mı, anımsadığım gibi mi, yerli yerinde mi? Kırk yılı aşkın bir süredir içine girmesem de o evin varlığını sürdürdüğünü görmek, içimi rahatlatıyor nedense. *Eski Sokak*'a gelip de ilkokulumun önünden geçmemek, çocukluğumun en gizemli mekânlarından biri olan Tuzbaba Türbesi'ne uğramamak mümkün mü?

Yine aynı turu tamamlamış, aynı rahatlama duygusuyla hafiflemiş olarak Meddah İsmet Yokuşu'ndan Ihlamurderesi Caddesi'ne inerken geldi aklıma, Beşiktaş'ı yollar üzerinden anlatmak. Hava hayli kararmıştı, sokak lambalarının solgun ışığında hızla yürürken, yolumu nasıl çizeceğimi biliyordum artık.

Beşiktaş'ı yazmam önerildiğinde, hiç duraksamadan kabul etmiş-

Küçük ahşap bir dizi evlerdi
On yıl önce o sokak
Sonra geniş caddelere çıktık
Apartman – sizden uzak.

Behçet Necatigil, Eski Sokak şiirinden

Yağmurlu bir akşamüstü, ayaklarım yine *Eski Sokak*'a sürüklemişti beni. İlk çocukluk evim tam karşımdaydı, birbirine yaslanmış, âdeta bundan aldığı güçle zamana meydan okuyarak direnmeyi sürdüren birkaç ahşap evden biri. Biçimsiz beton yığınlarının arasına sıkışıp kalmış, gerçek dışı bir resim gibi.

O sokağa her yıl birkaç kez uğramaktan kendimi alıkoyamıyorum bir türlü. Her seferinde aynı heyecan, aynı tedirginlik: Orada mı, anımsadığım gibi mi, yerli yerinde mi? Kırk yılı aşkın bir süredir içine girmesem de o evin varlığını sürdürdüğünü görmek, içimi rahatlatıyor nedense. *Eski Sokak*'a gelip de ilkokulumun önünden geçmemek, çocukluğumun en gizemli mekânlarından biri olan Tuzbaba Türbesi'ne uğramamak mümkün mü?

Yine aynı turu tamamlamış, aynı rahatlama duygusuyla hafiflemiş olarak Meddah İsmet Yokuşu'ndan Ihlamurderesi Caddesi'ne inerken geldi aklıma, Beşiktaş'ı yollar üzerinden anlatmak. Hava hayli kararmıştı, sokak lambalarının solgun ışığında hızla yürürken, yolumu nasıl çizeceğimi biliyordum artık.

Beşiktaş'ı yazmam önerildiğinde, hiç duraksamadan kabul etmiş-

tim gerçi. Neredeyse üç kuşaktır Beşiktaş'ta yaşayan bir aileden olmamın yanı sıra, yazı yolculuğumu genellikle çocukluk anılarımın yönlendirmesi de etkiliydi bu kararımda. Hepsinin ötesinde ise, babamın şiirleri vardı. Tutkuyla okuduğum şiirler, geçmişte kalmış evlerin kapılarını bir kez daha aralamak, o evlerdeki yaşantıları anımsamak için yardımcı olacaktı bana.

Yine de, birbirine karışan uzak-yakın resimlerin arasında yönümü bulmakta zorlandığım için belki, doğduğumdan beri ayrılmadığım bu semti ona açılan yollar üzerinden yazma düşüncesi ön plana çıktı o akşam. Ortabahçe Caddesi'yle balık pazarının kesiştiği, şimdilerde kartal heykelinin bulunduğu küçük meydana hayli yakın, Beşiktaş'ın merkezi olmasa da benim için bu semtin simgesine dönüşen *Eski Sokak*'a farklı yollardan ulaşmak mümkündü. Bu yollarda kısa molalar vererek ilerlerken, her bir yolun hayatımın farklı bir evresi olduğunu gördüm; *Eski Sokak*'taki küçük ahşap evde başlayıp geniş bir caddedeki orta hâlli apartman dairesinde süren, kısa süreli uzaklaşma denemelerinin ardından yine Beşiktaş'a dönen bir hayatı anlattığımı fark ettim. Bu küçük kitap, bir semtin tarihinden çok orada yaşayan kitap düşkünü bir çocuğun, çevresini ve hayatı algılayışına dair uzun bir hikâyeye dönüştü.

Beşiktaş'a uzanan yollar, Üsküdar vapurlarının kalktığı eski iskeleden başlıyor anılarımda. İlk çocukluk yılları, hayal meyal anımsananlar, belki sonradan yakıştırılanlar. Bugün baktığımda çok sıradan, tekdüze olması gereken, ancak sayfalarını renkli fotoğraflardan oluşan bir albüm gibi çevirdiğim okul öncesi yıllarım. Hemen ardından Maçka'dan inen yokuşlar geliyor. Görkemli İstanbul manzarası, bakımlı binalar en tepede. Ara durak, hep aynı; Valideçeşme. Kuytulara indikçe, ara sokaklara girdikçe değişen görüntüler; köhne yapılarla, en çok da gecekondularla kendini sezdirmeye başlayan yoksulluk. Önceleri pek de ayırt edilmeyen Akaretler evleri, hikâyesi yıllar sonra yazılacak. Ortaköy'den Beşiktaş'a uzanan yol, bir hayat kadar uzun neredeyse, hele küçük bir çocuğun sabırsız adımlarıyla. Şiiri, yıllar önce yazılmış.

Sık ağaçların çağrışımı, başka bir yol; Dolmabahçe-Beşiktaş. Anılar farklı, ama ağaçlar yolları aynı kılıyor. Sonra yine yukarılara çıkılıyor, Fulya'ya, Gayrettepe'ye. Henüz tümüyle betonlaşmamış bir kentte, tarlaların, bostanların arasından uzun bir yürüyüş: Bir yaz sonu akşamının ılık esintileri. Çocukluk, ilk gençlik heyecanlarının tüketildiği yolların sonu; Teşvikiye. Evlilik, iş bulma, kendini kanıtlama, bir hayat kurma, çocuk yetiştirme uğraşlarıyla bir solukta geçen yıllar. Yokuş yukarı çıkma çabaları boşuna! Beşiktaş'ın orta yeri mıknatıs gibi kendine çekiyor. Babaevinden ayrılmalar, bumerang dönüşleriyle sonuçlanıyor her seferinde.

Son durak Ihlamur/Fulya, şimdilik kaydıyla. Ötesi var mı, olacak mı, kimse bilmiyor.

Beşiktaş, *yollar ya da anılar boyunca*,[1] tüm hayatıma damgasını vuruyor...

Ayşe Sarısayın
Şubat 2009
Beşiktaş / Heybeliada

[1] Behçet Necatigil, *Solgun Bir Gül Dokununca,* (şiirinden) Şiirler, YKY, 2002

I
Eski Sokak

Sıcak bir yaz gecesi. Dar sokak hayli bunaltmış olmalı ki, deniz kıyısındaki çay bahçesine gidilmiş. Karşıda Üsküdar'ın ışıkları, elle tutulacak kadar yakınlarda, tıpkı yıldızlar gibi. Anne, baba, iki çocuk. Bir kişi daha var ailede, ama yürüyemediği için seyrek akşam gezintilerine katılamıyor. Gün boyu pencere önünde oturup sokakta oynayan çocukları, gelip geçen insanları, satıcıları izleyerek zamanı tüketmeye çalışan felçli anneanne, evde yalnız kaldığı akşamlar ne yapar, neyle oyalanır?

Çocuklar bu kaygılardan uzak, yalnızca sevinç var dışarı çıkmalarda. Anneyle babanın gülüşlerini gölgeleyen kaygıların farkına varmaları çok sonraları.

Parlar gaz ocağı, sıçrar kıvılcım
Merdiven başında bir sigara
Belki söndürmediniz.
Çok küçük çocuk, yaşlı sakat anne
Seslenir akşamlara alevlerin içinden
Aklınız evde.[2]

2 Behçet Necatigil, *Sınır* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Üsküdar vapurlarının kalktığı eski vapur iskelesi. 60'lı yıllar. İskelenin hemen yanındaki çay bahçesi uzun süre varlığını koruyor. Yıkılması, parkımsı bir alana dönüştürülüp bankların yerleştirilmesi 80'lerden sonra büyük olasılıkla. O çay bahçesine yıllarca gidip geldiğim hâlde, kendisini ilk çocukluk anılarımda hissettiriyor en çok. Belirleyici olan, hep 'ilk'ler çünkü.

İskelenin üstünde göz alıcı ışıklar yanıp sönüyor. Yaklaştıkça, müzik sesleri duyuluyor inceden. Camlarda gölgeler... Babamın Üsküdar'da oturan bir arkadaşından dönüşlerimizin çoğu, geç saatlerde. Vapur iskeleye yanaşırken cama burnumu dayayıp izlediğim bu mekânın,[3] bir masal evi olduğunu sanıyorum.

Beşiktaş anılarım, hayata dair ilk anılarım aynı zamanda. Ihlamurderesi Caddesi'nin paralelinde dar, uzun bir sokakta oturuyoruz o sıralar: Camgöz Sokağı. Devamında, Meddah İsmet Sokağı ile kesişiyor:

(Cevdet Kudret, *Karagöz*, cilt II, 1969, 129'da, not:)
Meddah İsmet
1851 - 1914
Ünlü meddah ve ortaoyuncusu
Camcı esnafındandı
Ölümünden sonra
Beşiktaş'ta bir sokağa
Adı verildi

Ben de ona benzesem
Dipnot bir kitapta:
Behçet Necatigil

3 İskelenin üstünde, Denizcilik İşletmesi lokali olarak kullanılan yer.

Doğum ölüm yılları
Şair, radyo oyunları yazarı
Öğretmendi
Ölümünden sonra
Beşiktaş'ta bir sokağa
Adı verildi.[4]

Babamın bu dileği, 1979 yılında ölümünden birkaç yıl sonra gerçekleşerek sokağın adı 'Behçet Necatigil Sokağı' olarak değişse de, benim için tek bir adı var: *Eski Sokak*. Evlerin hemen hepsi de ahşap. İki katlı, kutu gibi bir ev. Girişte tüm zamanımızın geçtiği oturma odası, karşısında küçücük bir konuk odası. Birkaç basamakla inilen mutfak, daha aşağıda, karanlık bodrum katta banyo. Daracık merdivenlerle çıkılan üst katta ise yatak odalarıyla bir tavan arası odası: Duvarlarda kitap rafları, kitapların önünde ufak şişeler, içlerinde düğmeler, raptiyeler, çiviler, yumak yapılmış sicimler, kolonya şişeleri, ilaç tüpleri, küçük bir masa saati, birkaç soluk fotoğraf, raflara iliştirilmiş kâğıtlarda kısa notlar... Pencerenin önünde tahta bir masa, üzerinde daktilo, uçları çakıyla açılmış kurşun kalemler, Birinci sigarası paketleri, dibinde telvesi kalmış bir kahve fincanı. Masanın başındaki taburede oturmuş, odaya dolan bunaltıcı güneşe aldırmaksızın çalışan sessiz bir adam...

Fazla kalamıyorum babamın odasında, çalışmasına ara vermiyor çünkü. Anneannemin yanma ilişip dışarıyı izleyerek geçiriyorum, uzayıp giden yaz öğleden sonralarını. Kimi zaman demir parmaklıklı pencerenin kenarına, ayaklarımı dışarı sallandı-

[4] Behçet Necatigil, *Meddah İsmet* (Şiirler, YKY, 2002)

Beşiktaş'ta bir "Eski Sokak"

rabileceğim şekilde oturtuyorlar beni: "Çocuk bunaldı, oyalansın biraz...". Güleryüzlü, şaka yapmayı çok seven 'tombul postacı'mız, ayakkabımın bir tekini çıkarıp alıveriyor önümden geçerken. Biraz sonra mektupları bırakmak için kapıyı çalacağını, ayakkabımı da geri vereceğini biliyorum, ama içimi bir korku kaplıyor her seferinde. Onu hem çok seviyorum, hem de eskiciyle atından, bir de gece uykularımızı bölen bekçinin düdüğünden korktuğum kadar olmasa da korkuyorum. *Eski Sokak*'ların da, tanımadığım insanlarla kolayca kurulan bu sıcacık ilişkilerin de çocukluğumda kalacağını, hep özlemle anılacağını bilmiyorum henüz.

Postacıdan hiç korkmadığım bir günün sevinci, uzak anıların arasındaki en canlı resimlerden biri. Paketi getiren o muydu gerçekten, yoksa bana mı öyle söylemişlerdi? Cimbil'den gelen bir doğum günü armağanı, hem de en sevdiğim çikolatalardan. Cimbil bir fare, ancak sıradan bir fare değil! Sevimli, güçlü, yürekli ve yardımsever bir kahraman. Her akşam yemeğinde, yeni bir serüvenini anlatıyor babam Cimbil'in. Onun varlığı hakkında ufak tefek kuşkularım yok değil gerçi, ama gönderdiği armağanla tümü siliniyor. Gerçekliği de, bana duyduğu sevgi de tartışmasız artık. Masal kahramanlarının yalnızca masallarda olduğunu öğrenmek, yani büyümek, bir arpa boyu kadar kısa bir yol ne yazık ki.

Akşam yemekleri babamın masallarıyla renklenirken, gündüzlerimi sokaktan geçen gezgin satıcılar şenlendiriyor: Yoğurtçu, sütçü, kalaycı, eskici, bileyci, hallaç... Yoğurtçu, yalnızca gür sesiyle değil, çıngırağıyla da ayrılıyor ötekilerden. Yoğurt kaplarını, bir sırığın iki ucuna asılı iplerle omuzunda taşıyor. Kaplar-

dan birinin üstündeki örtüyü kaldırıp kapağını açıyor. Ağız sulandıran kalın bir kaymak tabakası. Yoğurdu kendisine uzatılan boş tabağa aktarmadan önce, küreğiyle kaymağın bir kısmını alıp sokağa atıveriyor. Hiç acımadan! Kaplarını omzuna asıp uzaklaşırken, bir sürü kedi peydahlanıyor kaymağın başında. Nasiplenmeye çalışan kedi çok da, en güçlüsü kazanıyor savaşı. Tam iştahla yemeye başlamışken, annemin birlikte oynamamıza izin vermediği 'sokak çocukları'ndan biri geliyor, şiddetli bir tekmeyle uzaklaştırdığı kediden arta kalan kaymağı yemeğe koyuluyor, aynı iştahla. Ablam (Selma) ağlamaya başlıyor, burnunu çekerek: "Ama anne, o pis çocuk kedinin kaymağını yedi!"

Ne ablamın, ne de benim 'sokak çocuğu' olmamıza izin veriliyor. Okuma yazma öğrenip masalların büyüleyici dünyasıyla tanışana kadar ev içlerinde, tek başımıza ya da birbirimizle evcilik, seksek oynamak ya da ip atlamakla sınırlı, çocukluğumuzun oyunları. Sıkıldığımız oluyor olmasına da, pek yakınmıyoruz bundan.

Yanlış anımsamıyorsam, o yıllarda kaçırılan bir kız çocuğundan söz edilirdi sıkça (adı Ayla'ydı galiba). Ayla'nın tüm uğraşlara rağmen bulunamaması, "Kim bilir nerede, ne yapıyor şimdi yavrucak!" ya da "Öldürdüler mi, yoksa sakat bırakıp zorla dilencilik mi yaptırıyorlar uzak bir şehirde?" vb. konuşmalara ürpererek kulak kabartmak, sokağa çıkmak için ısrar etmememizde etkili oluyor belki de.

Ablamın ilkokuldayken konservatuarın piyano bölümüne başlamasıyla, yeni sesler giriyor hayatımıza. Piyano çalması, beni biraz daha yalnızlığa mahkum ediyor olsa da hoşnutum, piyano büyük bir değişiklik çünkü. "Münasip fiyata bulunan ikin-

ci el piyano"nun *Eski Sokak*'a getirilişi ise hikâyesi yazılası bir olay! Bir at arabasıyla gelen piyanoyu tüm aile bir arada heyecanla karşılıyoruz. 'Sokak çocukları'nın tümü, çığlık çığlığa arabanın peşinde. Bir tek babamın canı sıkkın galiba, hiç gülmüyor... Kızının piyano çalmasına itirazı olmasa da, piyanonun gelişiyle birlikte o sokakta yaşayanlardan farklılaşmak pek hoşuna gitmiyor. Piyano, kutu gibi evin küçücük konuk odasında tüm haşmetiyle başköşeye kuruluyor. Neyse ki kuyruklu değil! Sonrası, en çok yaz ikindilerinin hoş ezgileri... Ablamın piyanosu, zorla yatırıldığım öğleden sonra uykularına dalmamı kolaylaştırıyor.

Bir ara ablam piyanonun başına her oturduğunda, incecik sesler duyulmaya başlıyor. Dikkatle dinliyoruz, tuşlardan çıkan seslerden farklı bir şey bu. Ne olduğu bulunamıyor bir türlü, sesler giderek artıyor. Sonunda çok çocuklu bir fare ailesinin piyanoyu mesken edindiği anlaşılıyor! Ablam piyano çalmaya başladığında, dayanamayıp koro halinde ona eşlik ediyorlar... Çaresiz, piyanonun çevresine fare zehirleri konuluyor. Kaşar peynirlerinin cazibesine dayanamayan farecikler, hayata veda ediyor birer ikişer... Ablamın birkaç yıl devam eden piyano serüveni sona erdikten çok sonra, piyano bir yakınımıza devrediliyor. İnanılmaz bir haber alıyoruz ardından: Bakıma alman piyanonun içinden, küçük bir fare iskeleti çıkıyor!

Camgöz Sokağı'nın anıları arka arkaya sökün ediyor. Hep düşünmüşümdür, *Eski Sokak* şiiri olmasaydı, bu anılara böylesine rahat uzanabilir miydim diye. Sabaha kadar öksüren bir kadın, dikiş dikerek üç çocuğunu büyütmeye çalışan bir başkası, sokakta oynayan çocukların sesleri... Bir şiir, nasıl oluyor da

böylesine uzak bir yolculuğa çıkarabiliyor insanı? Yoksa 'edebiyatın yarattığı mucize' bu mu?

Sokaktan at arabasıyla geçen yaşlı adamın, "Eskiiiiiiici!" diye seslenişini hâlâ duyuyorum. Eskicinin atının etkileri, karabasana dönüşen çocukluk düşlerimde. Beni bir lokmada midesine indiren at, yıllar sonra, Teşvikiye'deki bir başka dar sokakta, ekmekçinin atı olarak çıkıyor karşıma. Hikâyesinin yazılması ise çok daha sonra; hayatımı bir düzene sokma çabalarıyla geçen yılların ardından bir soluk alarak dönüp kendime baktığım, yalnızca kendimi değil, tüm ilişkilerimi, eskicileri, ekmekçileri, hatta atları yerli yerine oturtmaya başladığım kırklı yaşlarımda ancak.

Sokak satıcılarının her biri, farklı bir dünyaya götürüyor beni. Bileycinin makinesinden çıkan kıvılcımlar, okuma yazma bilmediğim için annemden dinlediğim masalların renklerinde. Külkedisi'nin gittiği balo da, böylesine ışıklı mıydı? Bileyci her geldiğinde birkaç kez yinelenen "Dikkat edin, bileyciye yaklaşmayın çalışırken!" uyarıları, Külkedisi'nin gece yarısından önce eve dönme telaşıyla bir araya gelerek belli belirsiz, tanımlanamayan bir korku yaratıyor çocuk zihnimde. Bugün bile, ürküten anıların arasından göz kırpıyor bileyci.

Gezgin hallaç, çok farklı bir yerde oysa. Uçuşan bir beyazlık olarak yaşıyor anılarımda. Yataklar, yastıklar sökülüyor; hallaç yaya benzeyen tuhaf bir aletle pamukları kabartıyor. Hallacın sokağımıza uğradığı günlerin uykuları daha rahat, görülen düşler tüm korkulardan uzak, yumuşacık beyaz bulutların üstünde âdeta.

Hallaç, pamuk helvacısını çağrıştırıyor hemen. Bu kez müthiş bir pembelik, çocukluğumda en sevdiğim renk! Kâğıt helva da-

ha sık alınıyor da, pamuk helva isteğim dirençle karşılanıyor: "Yemesi çok zor, her yerini batıracaksın şimdi!" Yine de kazandığım oluyor bazen, bükülen bir dudak ya da birkaç damla gözyaşı... Çocukların silahları bilinçli seçilmiş olmasa da, etkisini gösteriyor.

Kesinlikle yasak olanlar, gözyaşı dökülmesine bile izin verilmeyenler de var: Gökkuşağının tüm renkleri, macuncunun yuvarlak tepsisinde, ama ulaşmam olanaksız. Tahta bir sopaya dolanırken birbirine karışan renkleri, uzaktan izleyebiliyorum ancak. İlkokula başladıktan sonra ilk kaçamağımı yapıyorum, çıkış saatlerimizde okulun kapısında bekleyen macuncudan, yürek çarpıntılarıyla gökkuşağını satın alırken.

Beyaz önlüklü dondurmacı, küçük tekerlekli arabasıyla sıcak yaz günlerinde geçiyor sokağımızdan: "Dondurmam kaymaak!" Dondurma, iki renk genellikle. Beyaz ve koyu pembe. Hayatı, ışıklarla, renklerle ve kokularla algılıyorum. Vişne, çilek, karadut, tümü de yalnızca pembe benim için. Anneannem hep beyazdan yana, benim külahım onunkinden bir boy küçük.

Kış aylarında bozacı alıyor dondurmacının yerini. Evimizin sürekli ısıtılan tek yeri olan oturma odasında toplanmışız. Kömür sobasının çıtırtılarına, kaynayan suyun fokurtuları eşlik ediyor. Çaydanlık yine sobanın üstünde, belki çay içilecek, belki de bulaşık yıkamak için kullanılacak, belirsiz. Bozacının sesi, bir anda tüm sesleri bastırıyor. Sarımsı, yoğun kıvamlı 'kuvvet iksiri'nin yanında mutlaka sarı leblebi yeniliyor. Bardağıma serpilen kahverengimsi toza hiç itiraz etmiyorum. Adlarını çok sonra öğreneceğim baharatların gizemli kokularına kapılıp gidişim, o zamanlardan.

Seyrek de olsa, ayı oynatıcı da geçiyor sokağımızdan. Mahallenin tüm çocukları bu kez ayının peşinde. Sıra 'hamamda kocakarılar gibi bayılma' numarasına geldiğinde, ayıyla birlikte kendini yere atan çocuklar, kıkır kıkır güldürüyor beni. Annemin ya da anneannemin "Yazık bu hayvanlara, yazık..." homurtularına kulak asmadan, doyasıya gülüyorum.

Anılarda dolaşmak, ne tuhaf! Vapur iskelesinde başlayan yolculuk, hiç aklımda olmayan yerlere uzanıyor. Plan program tanımıyor geçmişin yaşantıları, her biri kendi gerçeğini dayatıyor...

Boğucu sıcaklara hafif bir esinti getirme çabasıyla dışarı çıkılan yaz akşamlarından iskeleye uzanan yollar değil de, dönüşler daha çok yer etmiş belleğimde. Bir de çay bahçesinde içtiğim Çamlıca gazozları. Her seferinde, bir tane. Evlere gazoz alınmadığı, ikincinin asla istenmediği, hatta akıldan bile geçirilmediği yıllar. Yürüyerek gittiğim iskeleden dönüşler, genellikle babamın sırtında. Oysa annem söz alıyor evden çıkmadan önce, dönüşte de yürüyeceğime dair. Uyku ağır basıyor, sözler tutulamıyor. İki kol uzanıp havaya kaldırıyor beni: "Sıkı tutun, olur mu?" Bir anda babamın sırtında buluyorum kendimi. Her şeyi bu kadar yüksekten görmek ne güzel! Ağzımda az önce içtiğim gazozun şekerli tadı, hoş kokusu... Barbaros Meydanı'nın içinden dolaşarak yolun karşı tarafına geçiyoruz. Üst geçit yapılmamış henüz, trafik yoğun olmadığından ışıklara da ihtiyaç yok. Olsa olsa yaya geçidi, ilkokulda 'Hayat Bilgisi' derslerinde öğreneceğimiz. Ne Deniz Müzesi'nin farkındayım, ne de Mimar Sinan'ın yaptığı Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin. Yeldirmeli kadmların, onları birkaç adım geriden izleyen kızların farkında olmadığım gibi.

Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi

Biliyorum, ayıp ve mânasız
Ama peşlerinden gidiyorum
Gezmeye çıktıkları vakit
Ana kız.

Utanır da belki
Anasının sırtındaki
Yeldirmeden,
Kız bir adım önden gider
Sezdirmeden.

Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı
Sağı anıt, solu türbe
Ortası kare şeklinde,
Parkıdır yoksulların
Bilhassa yaz ayları.

Fidanların, mezarların önünde
Yontulu taşlar çepçevre,
Yer yer banklar konulmuş
Meydana dolmuş millet,
Sıra sıra oturmuş.
Ah genç kız kalbi,
Sıralara bakar elbet.

Meydanın ilersi deniz kıyısı
Karaya çekilmiş kayıklar,
İskele gazinosu yanda.

Sulara dökülmüş ışıklar,
Üsküdar şu karşısı.

O nemli topraklara
Ana çöker yorgun argın,
Kalmış gözü arkada
Kendi ayakta kızın.

En gürültülü şarkılar
Çalarken plakta,
Onlar orda oturur
Denize bakarlar.
Avunmaya muhtaç bu gençlik
Ey kız anası ihtiyarlar,
Ey denizlerden esen serinlik.[5]

Devasa Barbaros Anıtı,[6] sanırım şiirler olmasa da yer alacaktı anılarımda. Öylesine büyük ve görkemli ki, *Gulliver Devler Ülkesinde* gibi hissediyorum kendimi. Caddenin karşı tarafında Sinanpaşa Camisi, Mimar Sinan'ın bir başka eseri. Önünden geçip gittiğimiz caminin avlusuna ilk girişim yıllar sonra, halamın cenazesi için. Caminin yanında gün boyu tekerlekli bir iskemlede oturan yaşlı, felçli adamı fark edişim de çok daha sonraları. Gözlerini sabit bir noktaya dikmiş, aynı yere bakıyor. Yaşadığı dün-

5 Behçet Necatigil, *Barbaros Meydanı* (Şiirler, YKY, 2002)

6 Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın anısına heykeltraş Zühtü Müridoğlu ve Hadi Bara tarafından yapılan anıtın açılışı 25 Mart 1944. Anıtın alt kısmında Yahya Kemal'in dizeleri yer alıyor.

yanın hayal gücümün sınırlarını zorlayan karanlığı mı, gelip geçenlerin kucağından hiç eksilmeyen birkaç ucuz tükenmez kalemin yanma bıraktığı birkaç kuruş mu, yoksa yine bir şiir mi, onu hâlâ derin bir kederle anımsatan?

Bir yanı bir uzun cami duvarı
Çılgın akan taşıtlar bir yanı
Caddeye inemezsin
Kalın demir parmaklık arada
Üç kişi ancak sığar
Dar geçit - -
Buradan geçeceksin

Atmak için üstünden yorgunluğu
Biraz hava almaya
Dalgın gece uzakta
Bir ümit
Esintisi denizin.

Kim getirip bıraktı
İşte gene orada
O dar geçitte
Yapışık gibi duvara
Bir kadın iki çocuk - -
Bulandı su
Gece karanlık.
Hatırla!
Tekerlekli koltukta

İnmeli ihtiyar
Kim getirip bırakırdı
Felçli bakışları
Sanki senin yakanda
Sabah karanlık.

Yetişmek'çin vapura
Yolunun üstü
Nereden geçeceksin
Daha çok berisinde
İnerek kaldırımdan
Çıkmış senden önce yola
Birini arar gibi
Cadde ortasında
Yürürdün bir süre
İnmeli ihtiyar
Geride kalınca
Gene eski kaldırım
Gene eski doğrultu - -
Hatırla![7]

Sonradan ablamla konuşup içinden çıkamadığımız bir resim. Yol kenarında yarısı yanmış mumlarla dolu parmaklığın önünde kısa bir mola. Parmaklıkların ardında yeşil bir alan, küçük bir türbe. Babam benim (ya da ablamın) boyunu ölçüyor

7 Behçet Necatigil, *Sinanpaşa* (Şiirler, YKY, 2002)

duvardaki girintinin içinde. Buraya sığmadığımız bir gün geliyor sonra: Büyümüşüz artık... Hangi yol, hangi türbe, boyu ölçülen hangimiz? Belirsiz...

Caminin önünden sola dönüyoruz, az ilerden de sağa. Ortabahçe Caddesi, Beşiktaş'ı âdeta ortadan ikiye ayırıyor. Yol üstündeki sinemalara gidebilmek için bir an önce büyümeliyim! *Yazlık sinemalardan gece yarıları saçları alınları terli, eve dönüşleri, anne baba omzunda fıldır fıldır gözleri, ya da uyumuşlar, tatlı çocuklar.*[8] Böyle yazacak babam sinema dönüşlerini çok sonraları.

Hemen sağda yazlık bahçesi de olan bir sinema: Gürel. Sonraları değişerek Yumurcak Sineması olacak. Bembeyaz bir tavşanı – yoksa iki tavşanı mı vardı? - olan niyetçi, burada duruyor genellikle. Halamlar, benim için de niyet çektiriyorlar. Tavşanın titreyen dudaklarıyla çekip aldığı minicik kâğıtta neler yazdığı pek de önemli değil, tek derdim tavşanı yakından görmek, niyetçi amca izin verirse de yumuşak tüylerini hafifçe okşamak...

Biraz ilerleyince, yolun sol tarafında Kamburun Bahçesi, yaz aylarında orta hâlli Beşiktaş halkının en başta gelen eğlence yeri. Ağaçların serin gölgesinde yazlık sinemalar, konserler. Kimi ünlü sanatçıların da boy gösterdiği konserler cadde üzerinde megafonla duyuruluyor, ilanlar ise ara sokaklara dek ulaşıyor kimi zaman. Sünnet düğünleri de yapılıyor aynı yerde. Konserlere gitmişliğimiz olmasa da, büyük ilgi gördüğünü duyuyoruz bir yerlerden. Komşularla ilişkiler hiç yok değil, ancak sınırlı.

8 Behçet Necatigil, *Bile/Yazdı*, (YKY, 1997)

Çocuklar orda büyüdü
Orda okula gitti,
Komşunuzduk ama görüşemedik
Hiç vakit yoktu.[9]

Kamburun Bahçesi'nden sonra Orgun Kundura'yı ve Ömer Lütfü'lerin giysi mağazasını da arkamızda bırakıyoruz. Orgunların kızı (Ferhan), en iyi arkadaşım olacak ilkokulda. İlerledikçe görüntüler birbirine karışıyor, sesler uzaklaşıyor. Hızlı adımların sarsıntısıyla irkilerek gözlerimi açıp daha sıkı sarılıyorum babamın boynuna. "Düşsem de tutar beni nasıl olsa." diye düşünürken uykuya yenililiyorum yine.

Hiçbir yere sapmadan dümdüz devam ediyoruz. Ortabahçe Caddesi'nin Ihlamurdere Caddesi'ne evrildiği yer, tam olarak neresi? Eskiden dere yatağı olan cadde, kıvrılarak uzanıyor içerilere doğru. Caddenin sol tarafında, sineklerin içeri girmesini engellemek için kapısına rengârenk boncuklar asan ve her gidişimizde yanağımdan makas almayı unutmayan kasabı (etleri dipsiz bir kuyu gibi yutan kıyma makinesinin ürkütücü boşluğu, dövülerek inceltilen pirzolaların akşam yemeğinde bol kekikle kızartılıp sofraya getirilişinin hayali), Fikret amcanın dükkânını[10] ve Ihlamur Pasajı'nı görünce, eve yaklaştığımızı anlıyorum. Pasajın karşısındaki sokaktan sağa sapıyoruz. Solumuzda tuzlu halkalarıyla ünlü Oktay Kurabiye Fırını. Evde hazırlanan tepsi börekleri, pişirilmek üzere buraya getiriliyor. Tepsiyi taşı-

9 Behçet Necatigil, *Eski Sokak* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

10 50'li yıllarda tuhafiyeci olarak açılan ve zamanla spor giysilerin satılmaya başlandığı bu mağaza, bugün de aynı yerde, Fikret Bey'in oğlu tarafından işletiliyor.

yan ablama eşlik ediyorum, her yaptığını dikkatle izleyerek: "Sen küçüksün, büyüyünce..." Fırından hemen sonra sola dönünce, Camgöz Sokağı. 22 numaralı eve ulaşmak birkaç adım. Uyur uyanık kucaklanıp yatırılıyorum yatağıma. Annem iyi geceler öpücüğünü ihmal etmiyor. Uykuya dalarken hâlâ Üsküdar'ın ışıkları ve yıldızların aydınlığı içinde, gülümsüyorum.

Boşlukta dönen yıldız
Işık ışık bölündü,
Renkli maytaplar gibi
Çocuğun üstüne döküldü.
Çocuk hemen uyudu,
Uykusunda güldü.[11]

İlk çocukluk yıllarımdan kalan en belirgin duygu, güven. Bir çocuğun hayat yolculuğuna bu duyguyla başlamasının ne kadar belirleyici olduğunu zamanla çok daha iyi anlıyor; ailesinin yanında, onların sağladığı güven dolu ortamda büyüyen ve uykusunda gülen, şanslı bir çocuk olduğumu daha sık düşünüyorum.

Eski Sokak'ta dünyaya geldiğim ev, babamın bu semtteki üçüncü durağı. Fatih'te doğan babam, büyük bir yangında oturdukları konağın yanmasının ardından annesini kaybediyor. Babasının ikinci kez evlenip Beşiktaş'ta adı sonradan Enis Akaygen olarak değişen Dibekçi Kamil Sokağı'ndaki 22 numaralı ahşap konağa yerleşmesiyle, o da Beşiktaş'la tanışıyor. Önceleri daha çok Karagümrük'te oturan anneannesinin yanında kalırken, il-

11 Behçet Necatigil, *Yıldızlarda Uyku* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Enis Akaygen olarak değişen Dibekçi Kamil Sokağı

kokula başlayınca babaevine dönüyor. Babasının işi gereği araya giren birkaç yıllık bir Kastamonu dönemi, üniversiteyi bitirdikten sonra öğretmen olarak atandığı Kars, Zonguldak ve askerlik görevini yaptığı İzmir yılları dışında, evlenene dek bu evde yaşıyor. Tokat/Erbaa doğumlu, on üç yaşında İstanbul'a gelerek Beşiktaş'a yerleşen annemle (Huriye Korkut) evlendiklerinde Valideçeşme'de kiralık bir eve taşınıyorlar. Ablam burada doğuyor, ardından daha aşağılara inilip benim doğduğum Camgöz Sokağı'na geçiliyor. Eğri büğrü taşlarla döşeli dar sokaklarda geçen kırkı aşkın yıldan sonra geniş, asfalt caddeye çıkış. Nüzhetiye Caddesi'ndeki apartman katı, babamın son durağı oluyor.

Geride bırakılan yaşantıların, paylaşılamayan hayatların yarattığı ince sızılar *Eski Sokak* şiirinde yaşıyor.

Bilinmedi, ne çare sizdendik
Yalnız biraz daha iyi yaşamaya özlemli
Şimdi aynı uzaklık, aynı utanç
Düşündükçe o sokağı, o evleri.

Okul öncesi yıllarımda dinlediğim tüm masallar ise hâlâ o sokakta, aynı evde soluk alıp veriyor.

II
Maçka – Beşiktaş

Beşiktaş'a uzanan yollardan biri, Maçka'dan inen Spor caddesi (şimdi Süleyman Seba). Solda Vişnezade Parkı, caddenin iki tarafında Akaretler sıra evleri.

Dedemin evine Ortabahçe Caddesi'nin üst paralelindeki Şair Nedim Caddesi'nden gidilebildiği gibi, Valideçeşme'den de ulaşılıyor. *Eski Sokak*'tan dedemi ziyarete giderken, ilk yolu kullanıyoruz. Valideçeşme'den ya da irili ufaklı evlerle dolu Şenlikdede'den ise, güneşli günlerde halamlarla birlikte "Çocuklar hava alsın biraz..." denilerek gidilen Vişnezade Parkı'ndan ya da Maçka'daki Taşlık Parkı'ndan dönüşlerde geçiyoruz daha çok. İlkokul öğrencisiyim, tek başıma evden fazla uzaklaşamasam da, yönümü bulacak kadar tanıyorum çevreyi...

Beşiktaş ve çevresindeki tüm parklar, halamlarla birlikte yaşıyor anılarımda. İki halam da evlenmemişti, çocukları olmadığından belki, ablama da bana da çok düşkünlerdi. Gezmeyi severlerdi, çalıştığı için zamanının çoğunu dışarda geçiren anneme de destek olurlardı bizi bir yerlere götürerek. Evlerine yakın olduğundan, Maçka civarındaki parklara daha sık giderdik. En çok da bol ağaçlıklı, serin Vişnezade Parkı'na. Bu gezintilerdeki

tek sorun, halamların aşırı titizliğiydi. Üstümü başımı kirletip 'mikrop kapmamam' için kum havuzunda oynamama izin verilmez, her hareketim yakından izlenirdi. 'Düşme tehlikesi' yüzünden tırmanma çubuklarına da uzaktan bakmakla yetinmek zorundaydım. Salıncak ve tahterevalli serbestti neyse ki. Tahterevalliyi paylaşacağım bir çocuk yoksa görünürde, halamlardan biri eşlik ederdi bana. Salıncakta sallanırken de, aynı denetim...

Bu park, "Şairler Parkı" diye anılıyor artık. Çoğu Beşiktaş'ta yaşamış şairlerin heykelleri karşılıyor gelenleri: Sabahattin Kudret Aksal, Necati Cumalı, Cahit Sıtkı Tarancı, Neyzen Tevfik, Melih Cevdet Anday ve babam. Üstelik çocukluk evinin bu kadar yakınında!

Taşlık Parkı'ndan kalanlar pek fazla değil, ancak Taşlık Gazinosu'nun bahçesini çok iyi anımsıyorum. Kimi günler parka gidildikten sonra bu bahçede bir mola verilir, ağaçların altındaki masalarda müthiş Boğaz manzarasına karşı soğuk bir şeyler içilirdi. Küçük halam Zeki Müren hayranıydı, radyo programlarını hiç kaçırmaz, yeni plakları çıktıkça alırdı. Taşlık Gazinosu'nda sahneye çıkan Türk sanat müziği sanatçılarının hiçbiri, Zeki Müren kadar heyecanlandırmıyordu onu. Ne var ki kısıtlı bütçeler elvermediğinden, gitmek mümkün değildi. "Önemli olan sesini dinlemek! Hem uzaktan görürüz de, değil mi yenge?" diyerek annemi de ikna etmesiyle, çoluk çocuk Maçka'ya çıkmıştık bir akşam. Gazinonun hemen ön kısmında bulunan çay bahçesi, halam gibi düşünenler tarafından çoktan dolmuştu. Yine de vazgeçmeyip bir köşeye sıkışmış, halamın mırıldanarak eşlik ettiği Zeki Müren şarkılarını dinlemiştik gece boyu.

Dedemin ikinci eşi ve halamlarla birlikte oturduğu 'konak

Neyzen Tevfik Heykeli ve çocuklar. Arkada Behçet Necatigil heykeli.

yavrusu' ahşap evi, çok gizemli gelirdi bana. İki yanında evden bağımsız, ayrı ayrı kiraya verilen iki bölümün bulunduğu uzunca bir koridordan geçilerek girilirdi içeri. Bir köşesinde ahşap paravanla ayrılmış mutfağın da yer aldığı yüksek tavanlı sofa, sofanın çevresine dizilmiş oturma ve konuk odaları, kiler, tuvalet, üst kattaki yatak odalarına çıkan ve bodrum kattaki çamaşırhaneyle banyoya inen merdivenler... Basıldıkça gıcırdayan zeminden, en çok da merdivenlerden çıkan tekinsiz sesler...

Sofanın açıldığı zemini çinko kaplı balkon, hayli büyüktü. Yaz aylarında, "Balkon sefası yapalım biraz," denilerek katlanır ahşap şezlonglar buraya yerleştirilir, bahçeye karşı çay içilirdi. Annemin çoktan gözden çıkardığı, mutfağın bir köşesinde duran kalaylı bakır sahanlar, tencereler, halamların mutfağında kullanımdaydı hâlâ. Bizim de tel dolabımız vardı, ama bu evdeki boydan boya tel dolaplarla kaplı kilerin kokusu bir başkaydı. Mısırçarşısı'ndan geçerken bir an yakalar gibi olup yine kaybettiğim o kokuyu, hiçbir yerde duyamadım bir daha. Kökleri Kastamonu'da olan dedemin, oradan gelip giden akrabalarının getirdiği 'yaş tarhana'ların, pastırma ve sucukların kokusuyla, yine köyden gelen ekşi elmalarla kepekli un kokusunun birbirine karışmasıyla mı oluşuyordu o unutulmaz şölen? Kış boyunca bahçeden toplanan hurmaların, olgunlaşması için geniş bakır tepsilerde bekletilmesinden mi yoksa?

Günlük hayat, sofanın bulunduğu orta katta geçerdi genellikle. Yukarıya yatmadan yatmaya çıkılır; bodrum kata banyo yapmak, çamaşır yıkamak ya da bahçeden meyve toplamak için inilirdi. Üst kattaki yatak odaları, uzunca bir sofanın kenarına sıralanmıştı. En uçta ise dedemin el yazması levhalar, kitaplar ve

antikalarla dolu çalışma odası vardı. İnsanda ayaklarının ucuna basarak yürüme dürtüsü yaratan bir evdi burası.

Bodrum kattaki 'hamam'ı hiç sevmezdim. Soğuk kış aylarında doğru dürüst ısınmayan evimizde üşütüp hasta olmamamız için buraya gelirdik bazen: *Hamama girmeden önce soğuk bir taşlıktan geçiyoruz, ürperiyorum. Kuytu ve serin bir bahçeye açılan geniş taşlığın sonuna yaklaşınca, sağa dönüp bir odaya giriyoruz. Burası, hamama girmeden önce kullanılan soyunma odası. Taşlık kadar soğuk değil, üşümüyorum artık. Çok değişik bir kokusu var; rutubet, küf, ıslak toprak, is... Bahçenin ve hamamın tüm kokuları bu odada toplanmış sanki. Duvar kenarındaki sedire oturuyorum, annem giysilerimi çıkarıyor. Çıplak kalmak istemiyorum, utanıyorum. Annem gülerek, "Annelerden utanılmaz." diyor. Hamama geçiyoruz. Onun iri göğüslerini görmekten rahatsız oluyorum, gözlerimi kapatıyorum sımsıkı. Hamam çok sıcak, mermer kurnanın içine kaynar sular akıyor sürekli. Annem kurnanın yanındaki bir taburede oturmuş, beni bacaklarının arasına sıkıştırıp saçlarımı sabunluyor. Sabun gözlerimi yakıyor, ağlamaya başlıyorum. Başımdan aşağı döktüğü sular çok sıcak, nefes alamıyorum, kaçıp gitmek istiyorum. Sıcak köpüklü sular, sabunlu lifler, ama genzimde rutubet, küf ve toprak kokusu... "Tamam, bitti işte! Şimdi uslu uslu otur, beni bekle!" diyor annem, koşarcasına çıkıyorum hamamdan dışarı.*[12]

Bodrum kattaki avlunun bahçeye bakan bölümünde eski eşyaların saklandığı kocaman bir de oda vardı. Hangi zamandan kaldıkları, ne oldukları bilinmeyen tozlu yığınlar. Odadaki en ufak bir hareketle kalkan toz, ahşap panjurlardan içeri sızan gün

12 Ayşe Sarısayın, *"Taze Ceviz Kokusu"*, Denizler Dört Duvar, Can Yay., 2003

ışığında elle tutulacak gibi olurdu âdeta. Bana çok ilginç gelen tahta kuş kafesi de buradaydı. Eskiden muhabbet kuşlarının olduğunu ve bu kafeste yaşadıklarını anlatmıştı halam. Mavi, yeşil renkleriyle masallardaki Zümrüdüanka kuşuna çok benziyor olmalıydılar...

Bodruma inmenin bir başka sevinci, seyrek de olsa bahçeye çıkmak, bahçedeki süs havuzunu yakından görmekti. Sayı saymayı öğrendikten sonra, her gidişimde mutlaka sayardım havuzdaki kırmızı balıkları. Acaba arttı mı, eksildi mi? Genelde kapalı tutulan fıskiye, biz gidince çalıştırılırdı: "Oyalansın çocuklar..." Bahar aylarında, dalları oturma odasındaki pencereye uzanan ağaçtan can eriği toplayıp tuza batırarak yemek ise, en büyük keyfimizdi. Evin her köşesine sinmiş o gizemli, hatta ürkütücü hava, biraz olsun dağılırdı böylece.

Bir de kedisi vardı halamların: Kamber. İrice bir erkek tekir. Kendi hâlinde, söz dinleyen bir kediydi Kamber. Akıllıydı da, kesin kuralları olan o evde barınabilmek için gereken her şeyi öğrenmişti çünkü. Hırsızlık yapmayan, verilenle yetinen, gösterilen yere oturan iyi bir fare avcısı... Yıllarca kedi beslerken, Kamber'i anımsadım hep. Ona küçücük, alçak bir tabureden başka hiçbir yerde oturmamayı nasıl öğretebildiklerini ise hâlâ çözemedim.

Dedem az konuşan, ciddi görünümlü ve otoriter bir adamdı. Kamber de ona benziyordu sanki. Kedilere çok düşkün olduğum hâlde ona elimi sürmeye cesaret edemezdim. Belki de o ciddi tavrı, dokunma isteği uyandırmıyordu insanda. Oyalanmanın en iyi yolu, halamların diktikleri bez bebekler, örgü hayvancıklar, bitmiş ipliklerin iri, tahta makaralarını birbirine bağlayarak yaptıkları oyuncaklarla oynamaktı. Oturma odasındaki bir dolabın çekmecesinde duran bu oyuncaklar her seferinde ye-

re serilen temiz bir örtünün üstüne dökülür, sonra aynı düzende toplanırdı. Tartışılmaz bir düzenin ve disiplinin hüküm sürdüğü bu evde, yanlış bir şey yapma, en çok da üstüme bir şey dökme korkusuyla gerekmedikçe yerimden bile kalkmazdım.

Eski, çoğu antika, değerli eşyalar, büyük konsollar, duvarlarda altın yaldızlı aynalar, büyük bir cam fanusun içine yerleştirilmiş, zümrüt rengi kocaman taşlı, renkli tüylerle donatılmış süslü saat, saatin belli belirsiz tik taklarına kulak kabartırken geçen zaman...

İlgimi çeken eşyadan biri de, tuhaf bir gaz sobasıydı. Sürekli yakılan büyük kömür sobası; çoğu evde olduğu gibi burada da oturma odasında durur, öteki odalar gaz sobalarıyla ısıtılırdı gerektiğinde. Çocukluğumun evlerini her anımsadığımda, içimden geçen ürperti de bu yüzden olmalı: *Sabiha Hanım teyzenin, "Arifeden açtık odayı, ama ısınmamış hâlâ. Gaz sobasını da getiriver Fitnat, üşütmeyelim," demesiyle, heyecanlı dakikalar başlardı benim için. Ateşten bir topa benzeyen portatif sobanın gelmesini beklerdim sabırsızlıkla. Beyaz sac sobanın dört bir yanında renkli camlar, piramite benzeyen tepesinde kocaman, sarı bir halka vardı. Fitnat teyze uzun, kemikli parmaklarını o halkaya geçirerek taşırdı sobayı. Soğuk kış aylarına rastlayan bayram ziyaretlerimizin en büyük eğlencesiydi, sobanın rengârenk alevlerini izlemek. Camlardan dışarı yansıyan kırmızılı yeşilli ışıkların arasından pembe kuşlar gökyüzüne doğru havalanır, odada uzayıp giden sessizlik, kuşların kanat sesleriyle bölünürdü ara sıra.*[13]

Her iki halamın da -dedemle üvey babaannemi daha önce

13 Ayşe Sarısayın, *"Kuşlarla Giden"*, Karakalem Resimler, Can Yay., 2008

kaybetmiştik- 80'li yılların başlarında arka arkaya ölümünün ardından kapandı bu ev. Yıllar sonra yıkılıp bir apartman yapıldı yerine, dış görünüşü eski İstanbul evlerine benzetilmeye çalışılan. Bu evin eşyalarıyla, kokularıyla, gıcırdayan tahtalarıyla ve kendine özgü insanlarıyla beni bu kadar derinden etkilemiş olduğunu çok sonraları, yazı yolculuğuma çıktığımda fark ettim. Oradan kalanlar, pek çok öyküme sızdı ister istemez.

Babam, annemle evlendikten sonra babaevine çok yakın olan Setüstü Sokak'ta kiralık bir eve geçmiş önce. Ablam burada doğmuş. (...) *Evlenince babaevinden Valideçeşmesi'ndeki bir kira evine çıkmıştım. Üç katlı harap, ahşap bir evin orta katı. Yukarıya, ev sahiplerine çıkan dar ve dik merdiven, bizim katı ikiye bölüyor, sağa iç içe iki oda, sola bir oda, içindeki yüklükte derme-çatma bir mutfak düşüyordu. Alt kattaki kiracılar, ilerlemiş gecede iş dönüşü, mangallarını kapalı taşlıkta yakarlar, marsıkların zehirli gazları yukarıya, kağşamış taban tahtalarından bizim yatak odamıza dolar ve bize sürekli baş ağrıları çektirir; yukarı katta iki evlatlığın dövülmeleri bize çaresizlik dakikaları yaşatırdı. Berhane gibi yatak odasının bağdadileri arasından kış geceleri poyrazlar üfürür; öksürük, aksırıklar, küçük bir tepe gibi kabarık döşemede karyolanın kancaları çıkar, kütük gibi baş ve ayakucu tahtaları devrilir, karanlıkta bir gürültüdür giderdi.*

Bu ev, Maçka'daki Taşlık'a iki-üç dakikalık yerdeydi, havasızdı, hele sıcak gecelerde biraz hava almaya sokağa çıkardık. Taşlık'taki gazinoya veya Maçka'daki parka gitsek ya, hafif bir yokuş gözümüzde büyür, ayaklarımız âdeta kendiliğinden, bizi yokuş aşağı Akaretler'e (Spor Caddesi) çeker ve biz, uzaklığına rağmen, o caddeyi iner, tramvay caddesinden karşıya geçer, Barbaros Meydanı'mıza kavu-

şurduk. Orasıydı bizim hava alma yerimiz. Meydan bizi başka parklara, başka meydanlara, hele bizim toplumsal çizgimizin yukarısına bırakmazdı. (...) [14]

Bu evin yerine yapılan apartmanda, yıllar sonra babamın Kabataş Lisesinden çok sevdiği bir öğrencisi olan Hilmi Yavuz'un oturması, ilginç bir rastlantıydı. Onu burada ilk kez ziyaret ettiğimizde, babam aramızda değildi artık. Hepimiz değişik duygular içindeydik, özellikle annemin çok etkilendiğini anımsıyorum.

Önceleri salıncağa ya da tahterevalliye binebildiğim bir park ile dedemin evinden ibaret olan Maçka-Beşiktaş yoluna ilişkin algılarım, ilkokul yıllarımda değişmeye başladı. Okul çağına geldiğimde, *Eski Sokak*'taydık henüz. Evimize çok yakın, birkaç dakikalık yürüme mesafesindeydi Büyük Esma Sultan İlkokulu. Benden önce ablam da aynı okula gitmişti. Okulumuzun tarihçesini Gönül öğretmen anlatmıştı bize. III. Ahmed'in kızı Esma Sultan'ın sonradan 'mektep'e dönüştürülen ahşap konağının bir yangınla kül olunca yeniden yapıldığını ve 1958 yılında ilkokul olarak hizmete girdiğini ondan öğrenmiştik. Çok sevdiğim Gönül öğretmen, ikinci sınıfa geçtiğimizde evlenerek terk etmişti bizi. Onun gideceğini öğrendiğimde öyle çok ağlamıştım ki, sonunda annemden azar işitmiştim. Nikâh töreninde de gözyaşlarımı tutamamış, onu benden ayırarak Bursa'ya götürecek hain damadı yakından görüp duyduğum nefreti iyice pekiştirmiştim...

Birinci sınıfta sıra arkadaşım, güleryüzlü, saçları örgülü, ufak tefek bir kızdı. O yıl yaşadığım büyük travmanın da ortağı! Bir gün sınıftan çıkarken, ucunda mavi boncuk takılı ince zinci-

[14] Behçet Necatigil, *Barbaros Meydanı*, Elele dergisi, Ocak 1978

ri bulmamızla başlayan korkunç olaylar... Zincirin hangimizde kalacağını belirlemek çok kolaydı: "Ya şundadır, ya bunda, helvacının kızında" ya da "Ooooo piti piti, karamela sepeti, terazi lastik jimnastik!" Şans yüzüme gülmüştü bu kez! Nedense takmayıp, kalem kutumun içine yerleştirmiştim ganimeti. Sonrası, zinciri gören annemin "Nereden buldun bunu?" sorusuyla başlayan karmakarışık görüntüler... Sesindeki öfkeyi gizlemeyi başaramadığı için mi korkup hiçbir yanıt verememiştim, yoksa içten içe yanlış bir şey yaptığımın farkında olduğumdan mı? Kitlenip kalmam üzerine olay büyümüştü. Annemle anneannemin fısıltı hâlindeki konuşmalarından duyabildiğim tek tük sözcüklere bir anlam vermeye çalışarak geçmişti o gece: "Altın... Değerli... Kim bilir kimin?"

Ertesi sabah ağlamaktan şişmiş gözlerle okula giderken, annem de yanımdaydı. Durum Gönül öğretmene aktarılmış, onun sakin ve yumuşak yaklaşımıyla dilim çözülmüştü sonunda. Sıra arkadaşımın da anlattıklarımı doğrulamasıyla birlikte temize çıkmayı başarmıştım... Zincirin teslim edildiği Gönül öğretmen, sahibinin bulunması görevini üstlenmiş, aynı gün içinde de görevini başarıyla tamamlamıştı. Yargı karşısında masumiyetin pek bir işe yaramadığını bir daha unutamayacağım biçimde öğretmişti bana bu olay...

Çevredeki bakkal dükkânlarını ve Fatih Sultan Mehmet'in tuzcubaşısına ait Tuzbaba Türbesi'ni algılamam da, okul yıllarıyla birlikte. Defter, kalem, silgi gibi ihtiyaçlarımız, her yıl topluca alınırdı babam tarafından; ancak elişi kâğıdı, yapıştırıcı, karton gibi malzemeleri gerektikçe kendimiz temin ederdik. Adını sonradan ablamdan duyduğum Ortabahçe Caddesi'ndeki "Çeşit Yuvası" kapanmış mıydı, yoksa benim mi yolum düşmedi oraya, bi-

lemiyorum, ama okulun yakınındaki bakkalların müdavimiydim. Küçücük dükkânlara neler sığmazdı ki: Patates, soğan çuvallarının yanıbaşında gaz ve peynir tenekeleri, açıkta satılan zeytinler, leblebi tozundan şemsiye biçimindeki çikolatalara, renkli kartonlardan bilyelere binbir çeşit... Koyu mavi, kocaman cepleri olan, birbirine benzeyen önlükler giyerdi 'bakkal amca'ların çoğu. Babacan, tatlı-sert bir ifade olurdu yüzlerinde, hem çok ciddi, hem şakacı... Eski püskü, sayfaları dağılmış veresiye defterlerine bir şeyler yazdıkları sırada girmişsek içeri, başlarını kaldırmadan beklememizi söylerler, işlerini bitirdikten sonra ilgilenirlerdi bizimle. Birkaç dakika bile sürmeyen bekleme süresi, geçmek bilmezdi. Almamız gereken elişi kâğıdı ya da yapıştırıcının yanına ya küçük bir çikolata -yaldızları düzeltilip bir defterin arasında saklanabilecek türden olanları yeğlerdim-, ya da içinden artist resimleri çıkan bir sakız eklendirdi son anda. Tel dolapların kokusunu andıran, daha yoğun, hayli kekremsi bir kokuyu ardımızda bırakıp dışarı atardık kendimizi sabırsızlıkla.

Tuzbaba'yla tanışmam, Gönül öğretmen bizi terk edip Süleyman öğretmen teslim aldıktan sonra. Emeklilik öncesi, son öğrencileriydik Süleyman öğretmenin. Ara sıra bazı çocuklara "Çok haylazsınız, çok! Çabuk gelin buraya, sıraya girin!" diye bağırarak onları 'tek ayak cezası'na kaldıran, çok kızdığında ise cetvelle ellerine vuran sert bir adamdı. Hep önünden geçtiğim Tuzbaba, ilkokulun son iki yılında zorlaşan derslerle ya da bize göre Süleyman öğretmenin 'inadına zor' sınavlarıyla birlikte girdi hayatıma. Sabah okula gitmeden önce Tuzbaba'ya uğrayıp sınavımızın iyi geçmesi için dualar eder, 'pekiyi'leri görünce de bu kez harçlıklarımızdan ayırdığımız parayla ortaklaşa aldığımız bir paket tuzu bırakıp adağımızı yerine getirmek için giderdik Tuz-

baba'ya. Her yaştan, her cinsten ziyaretçisi olan tuhaf bir yerdi burası.

Oğlum lise sınavlarına girmeden bir gün önce heyecanını yatıştırmak için sokaklarda serserilik yapmış, eve dönüyorduk. *Eski Sokak*'tan geçmek hiç aklımda yokken, eski evimi, ilkokulumu göstermek istedim ona. Oraya kadar gelmişken, Tuzbaba'ya uğramamak olmazdı tabi! Çocukluğumda sınav öncesi adadığım tuzları anlatırken, ikimizin de aklından aynı anda, aynı şey geçti; zararsız bir oyundu sonuçta, neden olmasındı? Türbeye girdik, ritüeli güle oynaya yerine getirdik. Sınav sonuçları açıklandığında, benim çoklarına anlamsız gelebilecek ısrarlarım sonucu iki paket tuz alıp tekrar aynı yere gitmek şart olmuştu. İstediği okula girebilmesinin bedeli, ödenecekti elbette...

Sınıfta ön sıralarda oturan, çalışkan, uslu çocuklardan biriydim. Mandolin çalan, bale ya da folklor yapan, yakaları kolalı, kurdeleleri beyaz, temiz önlüklü bir avuç çocuk... Milli bayramlarda, törenlerde en iyi roller bizlere verilirdi; şiirleri bizler okur, özel giysileri bizler giyer, bayrakları bizler taşırdık. Özellikle 23 Nisan törenlerinin hazırlıkları haftalarca sürer, beyaz organze giysilerimizin modelleri, takacağımız kanatların renkleri, taçlarımızın çiçekleri belirlenirdi. Genellikle annelerimizin ya da yakın bir akrabanın dikiş makinesi başında geçirdiği uzun saatlerin sonunda ortaya çıkardı bu giysiler. Hiçbiri olmasa, yardım edecek bir komşu teyze bulunurdu zaten: "Bir gecede bitiriveririm, hiç merak etmeyin..." Nedense hep yağmur yağan 23 Nisan sabahının gelmesini iple çeker -nasıl da sabırsızdır çocuklar ve geçmek bilmeyen zaman, nasıl da zalim-, kendimi okuduğum masallardaki prensesler gibi hissedeceğim bu özel günleri sevinçle karşılardım.

Törenlerde arkalarda duran düğmeleri kopuk, yakaları eprimiş, siyah önlüklü çocuk kalabalıklarına ilk olarak ne zaman farklı bir gözle baktığımı anımsamıyorum. Çoğuyla arkadaşlık etmek bir yana, adlarını bile bilmediğimi algılamak, tuhaf bir sıkıntı yarattı mı bende gerçekten, şimdi mi öyle geliyor; pek de emin değilim aslında. Halamlardan dönerken geçtiğimiz dar sokaklarda, Şenlikdede Mahallesi'nin yıkılacakmış duygusu veren gecekondularında esen sert rüzgârlar, o yılların köhne Akaretler sıra evlerinin kapılarını da zorluyor; *Eski Sokak*'ta yaşanan hayatlardan söz edilirken sıkça dile getirilen yoksulluk kavramı, o evlerden birinin avlusunda somutlaşıyordu belki de...

Anlatılan masallarla yetinmem gerekmiyordu artık. Okumayı öğrenmiş, yepyeni bir dünyanın cömertçe açılan kapılarından içeri girmiştim. "Açıl susam, açıl!" demek yetiyordu her gün başka bir yolculuğa çıkmak için. *Kibritçi Kız* için defalarca gözyaşı dökebilir, saçlarımın *Rapunzel*'inki kadar uzayabilmesi için kaç yıl geçmesi gerektiğini hesaplayabilir, *Keloğlan*'la ya da *Bremen Mızıkacıları* ile birlikte kıkır kıkır gülebilir, *Grimm Kardeşler*'in kimi masallarında tüylerim ürperse de kitapları kendi tercihlerime göre okuyabilirdim. Ardından çocuk romanları geliyor, *Jennifer Teyze'nin Anahtarları, Gizli Bahçe, Çalınan Taç* ya da *Pal Sokağı Çocukları*'nın her biri farklı biçimde etkiliyordu beni.

Akaretler sıra evlerine ilgi duymam da, çevreye bakışımın değişmeye başladığı bu dönemde oldu sanırım. Yüksek binaların kapalı duran kapıları, bu evlerde tuhaf bir şeyler yaşandığı duygusunu yaratırdı bende. Okuduğum roman ya da masal kahramanlarından biri burada yaşıyor olabilirdi. Sağır duvarların ardında tutsak, birilerine sesini duyurmak için çırpınıyordu belki de zavallı! Yoksa *Külkedisi*'ne eziyet mi ediliyordu gün boyu? Kir

pas içindeki camlardan içeriyi görebilmem olanaksızdı, hem evimize uzak olduğu için çok seyrek gelebiliyordum buraya.

Günün birinde beklediğim mucize oldu ve ağır kapılardan biri yavaş yavaş açıldı. Tüm görebildiğim küçük bir avluydu, ama duyduğum koku yıllar yılı peşimi bırakmayarak yokluğun, yoksulluğun kokusuna dönüştü zamanla: *İçim içime sığmıyor, sonunda o eski kapılardan biri açılacak ve düşlerimi süsleyen gizemli dünyayı görebileceğim! Kapının tam önünde, avlunun girişinde duruyorum. (...) Merakıma yenilerek içeri giriyorum. 'Tom Amcanın Kulübesi', 'Küçük Kadınlar'... Bu evde yaşanan hangi roman? Henüz birkaç adım atmışken, başka bir kapı açılıyor ve yaşlı bir adam çıkıyor avluya. Dünyanın en yaşlı adamı duruyor karşımda. Tom Amca mı bu adam? Hayır, Tom Amca bu kadar yaşlı olamaz! Yüzündeki çizgiler öylesine derin ki, bir timsahı andırıyor. Korkuyorum. Göz kapaklarında tonlarca ağırlık varmış gibi gözlerini güçlükle aralayıp bir an bana bakıyor. Yüzünde hiçbir kıpırtı yok, duvar gibi. (...) İşte tam o sırada kokuları duyuyorum, ikisini de aynı anda ve aynı yoğunlukta. Başım dönmeye başlıyor, midem bulanıyor. İki koku birbirini bastırmaya çalışıyor sanki, yaşlı adamın çıktığı yerden yayılan idrar-lağım kokusuyla, avluya bakan açık pencerelerden birinden gelen kavrulmuş soğan kokusu. (...)*[15]

Restore edilerek 2008 yılında hizmete açılan Akaretler evleri, bambaşka bir görünüme büründü. Lüks 'residans'lar, dünyaca ünlü markaların satıldığı mağazalar, 'cafe-restoran'lar ve büyük bir otel var bünyesinde. Atatürk'ün annesinin yaşadığı ve bir süre kendisinin de kaldığı ev, Atatürk Müzesi olarak düzenlenmiş; yine Osmanlı döneminin burada yaşayan saray ressamı

[15] Ayşe Sarısayın, *"Taze Ceviz Kokusu"*, Denizler Dört Duvar, Can Yay., 2003

Fausto Zonara da unutulmamış yeni düzenlemede. Evlerin orijinallerine sadık kalınarak yeniden kazanılması, örnek bir çalışma olarak gösteriliyor; ancak içlerinde yaşayanlar Beşiktaş'ın dokusuna hayli uzak, âdeta yabancı kalıyor. Akaretler'in yeni yüzü, 'yukarı'ya, Maçka'ya, Nişantaşı'na dönük bundan böyle...

Evlerin tüm görkemine rağmen, buradan her geçişimde yine aynı kokuyu duyar gibi oluyor, ilkokul yıllarımdan belleğime kazman bir olayı anımsayarak devam ediyorum yola: (...) *Müdür sınıfa giriyor, yanında tanımadığımız bir adamla birlikte. Arkalarında hadememiz Ömer amca, elinde kocaman torbalar. Listeden ismi okunan çocuklar sırayla ayağa kalkıp, Ömer amcanın torbalardan çıkardığı önlükleri ve ayakkabıları alıyorlar. Tüm sınıf sessizce izliyoruz. Bazen sıraların arasından gülüşmeler duyuluyor, ardından müdürün sert sesi. Önlükleri alan çocuklar, başları önlerinde teşekkür edip yerlerine oturuyorlar yeniden. Dağıtım uzuyor, bitmek bilmiyor bir türlü. Geçen her dakika, anlayamadığım bir sıkıntıyı büyütüyor içimde. Bir an önce eve dönmek istiyorum. Bu gördüğüm ne şimdi, kimin yardımı? Annemin "Allah yardımcıları olsun!" diyen sesini duyuyorum uzaklardan. Yoksulluk denilen şey bu mu yoksa?*[16]

Okul Aile Birliği yardımları dağıtılırken acımasızca deşifre edilen, sınıflarda olduğu gibi törenlerde de arkalarda duran çocuk yığınları, Akaretler sıra evlerinde değil artık. Pek çoğumuzun 'Marshall yardımı' diye anımsadığı, Amerikan süt tozlarıyla yapılmış kekremsi tatlı, iç bulandırıcı sıvıları hiç itiraz etmeden içenler, içmek zorunda kalanlar nereye sığınıyor simdi?

16 Ayşe Sarısayın, "*Taze Ceviz Kokusu*", Denizler Dört Duvar Yay., 2003

III
Ortaköy - Beşiktaş

Babamın iki yaşındayken kaybettiği annesi Bedriye Hanım tarafından çok az akrabası vardı ya da ilişkiler kopmaya yüz tutmuştu zamanla.

Bu akrabalardan biri Ortaköy'de oturan ve çok şişman olduğu için güçlükle yürüyen bir hanım. Ziyaretine gitmişiz babamla birlikte. Ortaköy-Beşiktaş yoluna ilişkin ilk anılar, o günden.

Dereboyu Caddesi'ne açılan ara sokaklardan birinden çıkmış, sahile paralel Çırağan Caddesi'nden Beşiktaş'a doğru yürüyoruz. Onun hızlı adımlarına yetişmekte zorlansam da, sesimi çıkaramıyorum. Giderek hızlanıyoruz sanki, tümü de birbirine benzeyen dev çınar ağaçlarının gölgeleri birbirine karışıyor, serinliğe rağmen babamın avucundaki elim terliyor. Uzayıp giden yolun sonu gelmiyor bir türlü.

Annem ve ablamla birlikte Ortaköy'den dönüşlerimiz, daha sonraları. Bu resimlerde ise babam yok. Anneannemin eski bir komşusu olan Meveddet teyzeye gitmişiz. Dedemin evi kadar olmasa da, hayal gücümü besleyen bir başka ev.

Hayatının büyük bir bölümünde dermansız bir hastalıkla tek başına mücadele eden Meveddet teyzenin son yılları, bir hu-

zurevinde geçmişti. Çok sonraları, bir öykü yazdım onun anısına. Öyküyü tetikleyen farklı bir çağrışım olsa da, anlattığım ev, gerçeğin ta kendisiydi: *Ortaköy'de Dereboyu Caddesi'nde bir apartmanın giriş katıydı. İki oda, bir salon, kutu gibi bir ev. Yatak odası, küçük bir bahçeye açılırdı, 'arka bahçe' denilen. Başka bir bahçe olmadığı hâlde böyle denmesinin nedeni, eskiden kalma bir alışkanlıktı herhâlde. Annem, eski evinin dört bir yanını çevreleyen kocaman bahçeyi, fıskiyeli süs havuzlarını, kırmızı balıkları, mor salkımlarla ve sarmaşık güllerle bezeli kameriyeleri, en çok da hurma, can eriği, dut ağaçlarını anlata anlata bitiremez, "Buraya bahçe bile denmez ya, neyse!" diye içini çekerdi. "Ne yapsın kadıncağız, onca saltanattan sonra... Çaresiz, oyalanıyor iyi kötü."*

Oysa benim için, daha farklısını görmediğimden olsa gerek, büyük bir sevinçti beton yığınlarının arasına sıkışmış o küçücük bahçede olmak. Bir iki cılız ağaç, kocaman saksılarda çiçekler, eflatun ortancalar... Yatak odasından geçilerek koyu yeşil, ağır perdelerin örttüğü bir kapıdan çıkılırdı bahçeye. "Uğraşıp durdu eski evinin perdelerini buraya uydurmak için," demişti annem. İki kişilik pirinç karyola, üstü mermer kaplı bir şifonyer, aynalı ceviz gardırop, duvara asılı bir ud... Şifonyerin üstünde hep aynı düzende duran küçük şişelere, renkli kutulara dokunmak için dayanılmaz bir istek duyar, ama cesaret edemezdim bir türlü. İçeriye sızan ışıklar, gizemli gölgeler yaratırdı odada. Eşyaya kendine has bir koku sinmişti sanki, Vedia Hanım'ın kullandığı baharatlı parfümün kokusunu andıran. Yatak odası evin öteki kısımlarından farklıydı, yüzlerce yıllık bir geçmişten kalan her şey, tek tük eşyanın kimliğinde o küçücük odaya sığdırılmış gibiydi. Ağaçlara ve çiçeklere ilgim zaman içinde azalmış olsa da, her gidişimizde bir an önce bahçeye çıkmak ister-

dim. Bir tapınağa girercesine sessizce yatak odasından geçerek dışarı çıktığımda, aralık perdelerden içeriyi seyrederdim büyülenmiş gibi. Annemlerin çay içip kek ya da çörek yemek üzere çağırmalarına kadar kalırdım orada, hiç sıkılmadan.[17]

Meveddet teyzenin 'ölene dek bakılmak' koşuluyla bir vakfa devrettiği küçük daire, bir diş hekimine satıldı sonradan. Çocukluğumda kendi hâlinde bir kıyı kasabası olan Ortaköy'ün bazı düzenlemelerle 'turistik' bir görünüm kazanmaya başladığı 80'li yılların sonlarında, ablamın iş yerinin de orada olması nedeniyle sıkça yolum düştü bu semte. Her seferinde de Dereboyu Caddesi'ndeki bu evin önünden geçtim, ama bir türlü cesaret edip kapıyı çalamadım. Tıpkı *Eski Sokak*'taki ilk evim gibi. Bazı mekânların büyüsünü bozmama isteği ağır basıyor, bellek kayıtlarında saklananları zedelemekten kaçınılıyor...

Çırağan caddesinde yürümeye devam ediyoruz. Sol tarafta babamın öğrencisi olduğu ve on beş yıl öğretmenlik yaptığı, sonradan "Anadolu Lisesi" statüsüne geçecek olan Kabataş Erkek Lisesi. Galatasaray Üniversitesi de, Feriye tesisleri[18] de yok henüz. Kabataş Lisesi'nin yaz aylarında öğretmenler için dinlenme kampına dönüştürüldüğü yıllar, ablamın siyah beyaz anıları arasında. Bahçede çekilmiş fotoğrafları olmasa, anımsayamayacak belki de. Babamın 1934 tarihli *Beşiktaş-Ortaköy* şiiri ise, çok

17 *Ayşe Sarısayın*, "Yarım Kalmış Bir MS Öyküsü", Karakalem Resimler, *Can Yayınları, 2008*

18 Dolmabahçe ve Çırağan saraylarının güvenliğini sağlamak için 19. yüzyılın ikinci yarısında yapılan Feriye Karakolu, restore edilerek kültür ve sanat etkinliklerinde kullanılmak üzere Kabataş Eğitim ve Kültür Merkezi olarak 1995 yılında hizmete sunulmuştur.

daha eskilerden, öğrencilik yıllarından.

Ne hoş sabah akşam yayan
Gitmek aynı kaldırımdan
Ve yol boyunca uzayan
Yüksek bir duvar dibinden.

Bir yanımda direkler
Bir yanımda bu duvar
Ne sevinç, ne bir keder
Kayıtsız bir taş kadar

Ne arkadaştan eser
Ne kalpte bir istek var
Bir sükunla beraber
Yalnız gittiğim yollar.

Ne saadet uzanmak
Evden mektebe kadar
Yollarda bırakarak
Bir sürü hatıralar

İncitmekten korkarak
Yürünen uzun ve dar
Ve güneşte yanarak
Çatlamış kaldırımlar.

Kim bilir ne zamana dek
Böylece yürümek gerek

Bana çıplak ve yüksek
Uzun bir duvar dibinden.

Onun Beşiktaş-Ortaköy yoluna bağlılığını, aynı okuldan arkadaşı olan Tahir Alangu'ya yazdığı mektuplardan öğreniyorum yıllar sonra: *Ne kadar isterdim Beşiktaş-Ortaköy yolunun üzerinde olmayı. Bir duvar dibinden, bir kedi gibi sürtünerek yürümeyi. Hani seninle susar, yürür ve susardık. Bir köşebaşına gelince ben, sana sezdirmemeye çalışarak firari bir nazar atfederdim görünmeyen bir eve doğru hani... (...) Beşiktaş-Ortaköy yolunda yürüdükçe beni hatırla. Neye bağlıyım bu kadar o yola. Ve neye bu kadar istiyorum daima o yolda yürümeyi.*

Fütura ram arka sokakları, gürültünün erişemediği arka sokakları, bir şey düşünmemeye kendini zorlayarak dolaşmanın sırasıdır Tahir. Dolaşmanın sırasıdır.[19]

Liseyi geçtikten sonra büyük bir yangından geriye kalanlarla Çırağan Sarayı.[20] Tam karşısında, sağda ise Yıldız Parkı. Nasıl da çekici! Babama bakıyorum, içeri girer miyiz diye, aldırmadan yürümeye devam ediyor.

Neyse ki Yıldız Parkı'na halamlar getiriyor beni. Yeryüzünün tüm ağaçları burada toplanmış olmalı. *Haensel ve Gretel*'in kaybolduğu ormandan da büyük! Köşkler pek ilgimi çekmiyor, ak-

19 Behçet Necatigil'in Tahir Alangu'ya yazdığı mektuptan, 4 Ekim 1937

20 Lale Devrinde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın yalısıyken Sultan II. Mahmut döneminde sahil saraya dönüştürülen, ardından yıktırılarak yeniden inşası Sultan Abdülaziz döneminde tamamlanan Çırağan Sarayı, 1910 yılında geçirdiği büyük yangınla harabeye dönüşmüş, yıllar sonra yabancı bir şirket tarafından otel olarak restore edilerek 1992 yılında hizmete açılmıştır.

Çırağan Caddesi

lım fikrim bir an önce havuza kavuşmakta. Hele bir de ördeklere ya da kuğulara rastlarsak... Ağaçlarda yaşadıkları söylenen sincaplarla, karşılaşamıyoruz bir türlü. Kediler ilk sırada elbette, ama tüm hayvanları çok seviyorum.

Yıldız Parkı'na gelişlerimizden birinde, bir de kaplumbağa var yanımızda: Onu doğaya salıvermek için özel bir tur düzenlenmiş...

Dedemin evinde yaşamak için değil de, seyretmek için yapıldığı duygusu yaratan bahçeye seyrek çıkışlarımdan biri, bu kaplumbağa sayesinde olmuştu. Halamlar, bir süredir bahçelerinde yaşayan sevimli yaratığı bana da göstermek istemişlerdi. Bahçeye çıkmak, önceden bir hazırlık gerektiriyordu: Hava soğuksa sıkı sıkı giyinilmesi, üst katta kullandığımız terliklerin değiştirilerek bodrum kata inilmesi, orada bir kez daha terlik değişimiyle bahçeye çıkılması... Bu arada atılan her adımda, inilen her basamakta "Aman yavrum, dikkatli ol! Eyvah, ayağın mı takıldı? Acele etme, yavaş yavaş!" ya da "Sakın elini oraya sürme, kirlidir! Dur, dur, dokunma! Hemen elini yıkamak lazım bu çocuğun..." gibi konuşmalar da eksik olmazdı. Bu zorlu yolculuğun sonunda bahçeye ulaştığımızda görmüştüm kaplumbağayı. Neyse ki gerçekti, oradaydı, yeşilliklerin arasında! Bizi görünce 'ev'ine saklanmıştı hemen. Onun biraz utangaç olduğunu, yabancılara hemen alışamadığını, bu yüzden de gerektiğinde saklanabilmek için evini sırtında taşıdığını anlatmışlardı bana. Elbette ki inanmıştım, inanmamak için bir neden yoktu ki! Ben de utanınca başımı önüme eğmiyor muydum? Tüm hayvanlar bizim gibiydi sonuçta! Tek farkları konuşmamalarıydı, belki de tercihleriydi bu...

Nereden geldiği belli olmayan kaplumbağa uzunca bir süre

kaldı bahçede. Halamlara gittiğimizde -bahçeye çıkmasak da haberlerini alıyorduk. Sonra bir gün, nedenini anımsamıyorum, -bahçeyi kirlettiği için olabilir- onu ormana götürüp doğaya salıvereceklerini söylediler. İstersem ben de eşlik edebilecektim bu olaya. Kaplumbağacık büyükçe bir karton kutuya konuldu dikkatlice, kutuda havalandırma delikleri açıldı ve hep birlikte Yıldız Parkı'na gidildi. Onun arkadaşlarıyla birlikte daha mutlu olacağını söyleyerek ayrılış acısını hafifletmeye çalışıyorlardı. Konuşulanların etkisiyle olsa gerek, eve döndüğümüzde bir şiir yazmıştım onun için: *Yıldız Parkı'ndaki Kaplumbağa!*

Çocukluğumda büyük olasılıkla ablama özenip yazdığım şiirlerden biri... Babamın şair olduğunu biliyorum, ama ona özenemeyecek kadar küçüğüm henüz. Ablam 'şiir defteri'ndeki şiirlerden bazılarını bana da okuyor. Hele bir tanesi var ki, hiç bıkmıyorum dinlemekten: *Benim bir kardeşim var / Adı Ayşe / Verir bize neşe / Bir gün minik parmağı / Değdi ateşe / Ona ağlama dedim / Benim güzel kardeşim.*

Ablamın bu şiiri yazmasının, bir tür kendini aklama çabası olduğunu sonradan öğreneceğim. Parmağımı kızgın sobaya değdirip yakmamda, onun da payı var...

Eski defterlerde kalmış bu şiiri de, Yıldız Parkı'ndaki Kaplumbağa ile ardındaki olayı da çoktan unutmuşken, yakınlarda okuduğum bir roman *(Özgür Rosto)*[21] tüm anıları canlandırdı bir anda.

Okumanın ve yazmanın bana mucize gibi gelen yönü, tam da bu işte! Okurken ya da yazarken, o güne dek hiç üstünde

21 Yiğit Bener, *Özgür Rosto*, YKY, 2007

durmadığımız ya da durmadığımızı sandığımız bir pencerenin açılıvermesi, herhangi bir çağrışımın başka çağrışımları tetiklemesi... Devamı sökülen bir ilmek gibi geliveriyor.

Rosto adını verdikleri kaplumbağalarıyla birlikte, bir ailenin sıcacık hikâyesini anlatıyor *Özgür Rosto*. Evin küçük kızı için yavruyken alınan Rosto'nun yıllar içinde serpilip gelişmesiyle, ev koşullarında bakılması giderek güçleşiyor. Babasının onu doğaya salıverme önerisine önceleri şiddetle karşı çıkan küçük kız, sonunda ikna oluyor; ancak babasının, Rosto'nun romanını yazması şartıyla! Verilen sözlerin tutulması esas olduğu için de bu roman yazılıyor. Hikâyenin sonunda Rostocuk, Kalamaki'deki Milli Park'ta hasret kaldığı doğaya, arkadaşlarına kavuşuyor. Küçük kız ondan ayrılmadan önce, bağasının üzerine bir daire çizerek içini kırmızıya boyuyor. O günden beri, onun işaretini taşıyor Rosto, isyanın ve özgürlüğün rengini... Küçük kızın adının rengini: Lal!

Özgür Rosto, 'iyi' çocuk romanlarının her yaşta keyifle okunabileceğini düşündürürken, büyük bir pişmanlık da yarattı bende: Yıldız Parkı'na bıraktığımız kaplumbağaya bir işaret koymayı nasıl da akıl edemedim diye! Boşuna dememişler: "Şimdiki çocuklar..."

Bir de bunca yıl sonra, kaplumbağaların evlerini sırtlarında taşımadığı gerçeğiyle yüzleşmek pek kolay olmadı... Utandıklarında evlerine çekildiklerine inanmış biri olarak, tüm doğrularımın sarsıldığı anı nasıl unutabilirim?

Etkilendiğim çocuk kitaplarını, sonradan da okuduğum çok oldu. Bunlardan biri de, ilkokuldayken elimden düşmeyen *Boyacının Penguenleri*. On iki şirin penguene bakmaya çalışan bo-

yacı Bay Popper'in yaşadıkları çok eğlenceliydi. Ablamla paylaşamadığımız bu sevimli romanı, sonradan kaybetmiştik nasıl olduysa. Birkaç yıl önce yeniden çıktığını duyar duymaz gidip iki tane aldım hemen; birini ablama armağan olarak! İkimize de çok iyi geldi, *Boyacının Penguenleri*'yle[22] buluşmak. Aynı tadı almak olanaksız elbette, ama çocukken hangi tatların alınmış olabileceğini düşünerek yeniden okumak, çocukluğa doğru bir yolculuğa çıkmak, insanın içini aydınlatan bir oyun...

Yıldız Parkı'nı ve Beşiktaş Kız Lisesi'ni[23] de gerilerde bırakalı çok oldu. Şemsi Yastıman Sazevi, Beşiktaş'a çok yaklaştığımızın habercisi. Barbaros Bulvarı'ndan karşıya geçiyoruz. Babamla sokağa çıkıldığında mutlaka uğranılan yerlerden biri, postane. Büyük Beşiktaş Çarşısı'ndaki yerine taşınmamış daha. Otobüs durağının tam arkasında, yüksek bir binanın giriş katı. Babamın bir posta kutusu var postanede, abone olduğu dergiler buraya geliyor. Kimi zaman da telefon ediliyor postaneden. Sıra beklemek can sıkıcı! Evimize telefon bağlanması, yıllar sonra...

Tramvaylara yetişemedim, ama troleybüsleri çok iyi anımsıyorum. İstanbul'da 1961'de devreye giren bu 'elektrikli otobüsler' yirmi yıldan fazla kaldı hayatımızda. Boynuzu andıran uzantılarıyla, tuhaf bir yaratığa benzerlerdi uzaktan. Kentin içinde ağır aksak hareket eden, sık sık mola veren antenli sürüngenler! Beşiktaş'tan kalkan 34 numaralı troleybüs, Fatih'te oturan da-

22 *Boyacının Penguenleri*, Richard ve Florence Atwater, çev. İlknur Özdemir, YKY, 2005

23 Çırağan Sarayı'nın hemen yanında bulunan bu okul, 1993-1994 eğitim yılında karma liseye dönüşüp Beşiktaş Lisesi adını almış, 2005-2006 yılında ise Beşiktaş Anadolu Lisesi olmuştur.

yımlara giderken en çok kullandığımız taşıma aracı.

Postaneye uğradıktan sonra Hasfırın Caddesi'nden Köyiçi'ne saparak balık pazarına doğru ilerliyoruz. Solumuzda Suatpark Sineması, Mıstık Sineması olacak sonradan. Şimdilerde Beşiktaş Kültür Merkezi'nin bulunduğu alan. Yazlık bahçesine geliyoruz arada bir. Türk filmleri, gözyaşları, mendiller, *Hıçkırık*'lar, gazozları daha da çekici kılmak için ritmik hareketlerle tahta kasaya vurulan açacakların sesleri, çekirdekler, akşam serinliğine karşı yanımıza aldığımız yedek hırkalar, ikide bir kopan film, bir anlık sessizlik, yanan ışıklar, yuhalanan makinistler, sabırsız bekleyişler... Yazlık sinemalardan bu resimler ve sesler kalıyor geriye...

İçkili, çalgılı
Yazlık bahçeler vardır,
Varyeteler, oyunlar oynanır,
Zengin işi.
Varlıklı yerlerden uzakta,
Eski bir arsadan bozma
Bizimkisi.

Bu dediğim bahçede
Geceleri rüzgâr çıkıyor.
Evler cehennem gibi
Durulmaz, oturulmaz.
Sıcakta bunalmış milleti,
Bahçe kendine çekiyor.
Bu dediğim bahçede

Sinema oynatıyorlar.
Kurudukça insanların
Damakları, dilleri,
Gazoz patlatıyor, ağız ıslatıyorlar.
Hovardadır bu bahçenin gençleri:
Lâf atıyor, cigara fırlatıyorlar.
Karanlıktan istifade,
Gençler kaynatıyorlar.[24]

İlk sağdan Yıldız'a çıkan dik yokuşun -Akmaz Çeşme Sokağı- başında Yıldız Sineması. 70'li yıllarda seks filmleri furyasıyla birlikte çehresi değişen sinema, *Renkli Türkçe* filminin[25] mekânı olacak. Bir televizyon kanalında rastlayarak ilgiyle izlediğim bu filmin, Yıldız Sineması'nda çekildiğini düşünüp yanılmadığımı öğrendiğimde, çok sevinmiştim. Pazar sabahları erken saatlerde çocuk filmleri gösteren sinema... Ayşecik dizisinin pek çok filmini burada izlemiş olmalıyım.

Balık pazarının yanında Panayio Rum Ortodoks Kilisesi, karşısında ise Gürün pasajı. Kaçan ipek çorapların onarılmak üzere getirildiği örücü, yol üstünde. Gerçi annemin de bu amaçla kullandığı tahtadan bir yumurtası var ama ipek çorapları onarmak pek kolay değil anlaşılan. Rengârenk iplikler, iğneler, çeşit çeşit düğmeler, örgü yünleri aldığımız manifaturacı (1001 Çeşit) ise, pasajın içinde. Yeni giysiler dikildiğinde, kendi kuma-

24 Behçet Necatigil, *Yazlık Bahçe* (Şiirler, YKY, 2002)
25 *Renkli Türkçe*, 2001, yönetmen Ahmet Çadırcı

şından düğmeler, tokalı kemerler yaptırıyoruz burada.[26]

Balık pazarında yine bir mola. Tezgâhlarda çeşit çeşit balıklar. Bakalım, hangisinden alacak babam? Annemin çok sevdiği düğmeli olanlardan mı, yoksa rengi kırmızıya çalanlardan mı? Belki de yuvarlak dilimler hâlinde kesilenlerden. Balıkla birlikte mutlaka kıvırcık salata, yeşil soğan, turp ve limon alınacağını biliyorum. Az ilerdeki şekerciden ise, hiç sevmediğim tahin helvası. Pamuk helva dururken, bu tuhaf tatlıyı almak çok saçma!

Babam aldıklarını, hep yanında taşıdığı filesine dolduruyor. Henüz 'Eli fileli şair' olarak anılmaya başlanmamış, ama *İçerlek* şiiri yazılalı birkaç yıl olmuş...

Onlar evlerde yaşamazlar mı, şaşıyorum.
Evlere uğramaz, evlerde iş yapmaz,
Bakmazlar mı bir şeye, şaşıyorum.
Bakkallar, kasaplar, çarşılar..
Onlar evlere hiçbir şey almazlar mı, şaşıyorum.

Köyiçi'ne gidildiğinde uğranılan yerlerden biri de Bulgar'ın dükkânı. Küçük bir paket tereyağı, bazen de biraz kaymak alıyoruz buradan. Hayli iri yapılı, pek güler yüzlü sayılamayacak bir adam... Bugün aynı hizmeti veren Pando Usta, o olabilir mi? Süt içmeyi hiç sevmediğimden, büyük bir kazanda kaynayan sütün yoğun kokusu midemi bulandırsa da, ertesi sabah kızarmış ekmeğin üzerinde eriyecek tereyağını hayal etmek, huysuzluk

26 Bu dükkânın 1950'de Mustafa Nuri Özkanlı tarafından açıldığını, gelini Güler Özkanlı'dan öğrendim. Güler Hanım, oğullarıyla birlikte aynı işi sürdürüyor.

yapmadan bu kokuya katlanmamı sağlıyor. Buzdolabımız yok henüz, bu yüzden tüm yiyecekler en fazla bir iki gün içinde tüketilecek kadar alınmak zorunda. Kalanlar, hemen tel dolabına. Prescold marka buzdolabının oturma odasıyla konuk odası arasındaki daracık holde yerini alması, 1963 ya da 1964 yılında olmalı. Daha önceleri annemin ya da babamın, talaşa bulanmış kocaman bir kalıp buzla eve gelişlerini anımsıyorum. İçme sularının serin kalması için içi sırlı küplerde saklanması, yaz aylarında yeterli olmuyor. Buzlar çekiçle kırılıp içme sularını, meyveleri soğutmak için kullanılıyor sıcak havalarda.

Bulgar'ın dükkânından çıktıktan sonra eve ulaşmak için iki seçeneğimiz var. Ya devamı Maşuklar Yokuşu'yla Abbasağa'ya çıkan Şehit Asım Caddesi'nden gidilerek Tuzbaba'nın önüne çıkılacak ya da aşağıdan, Ortabahçe Caddesi'nden gideceğiz. İlk yol eğimli ve daha yorucu olduğundan, ikincisi tercih ediliyor genellikle. Paketlerden en hafif olanını bana veriyor babam. Nasıl da gurur duyuyorum taşırken...

Sabit pazar yerleri hayatımıza girmeden önceki yıllar. Yanlış anımsamıyorsam 70'lerin sonunda Nüzhetiye Caddesi'ne, Ihlamur Kasrı'nın yakınlarına taşman Beşiktaş pazarı, neredeyse semtin tümüne yayılıyor o zamanlar. Ihlamurdere Caddesi'ne ve ara sokakların girişlerine kurulan tezgâhlar, tam bir şenlik. Satıcıların birbirini bastırmaya çalışan sesleriyle karşılıyoruz cumartesi sabahlarını. Her türlü sebze, meyve bulunuyor pazarda. "Hem ucuz, hem taze!" diyen annem, haftalık ihtiyacını cumartesi pazarından karşılıyor. Kalabalık olduğu için genellikle beni götürmek istemiyor giderken, çok ısrar edersem ancak... Evde kaldığım günlerde annemin arkasında bir küfeciyle birlikte so-

kağa girişini pencerenin önünde bekliyorum. Babamın ise küfeciyle geldiğini hiç anımsamıyorum, filelerini kendisi taşıyor...

Akşamları çanta, file -- yorgun, ağır
Dönerdik eve.
Bir hamal bile tutmaz, cimriler!
Diye düşünürdünüz herhâlde.[27]

'Evler Şairi' olarak tanınan babama, 'eli fileli şair' tanımlamasının da çok yaraştığını düşünürüm sık sık. İlk çocukluk yıllarımdan kalan bu görüntü, hayatının sonuna dek hiç değişmemiş olmalı ki, Selim İleri'nin belleğinde de kayıtlı: *Onu en son görüşümü hatırlıyorum şimdi; Beşiktaş'ın pazar yerine, balıkçılara, sebze ve salata satılan alanına çıkan küçük, daracık bir sokağında Behçet Necatigil'le son kez karşılaşıyoruz. (...) Ona Beşiktaş'ın arka sokaklarında, otomobillerle, kamyonetlerle yayaların bir arada güçlükle yol aldıkları dar geçitlerde sık sık rastlardım. Yüzünde hep o kırık gülümseyiş, çoğu kez elinde filesi ya da kitaplar, ya pazardan ya da Beşiktaş postanesindeki posta kutusundan geri dönerdi. Bir iki dakikalık konuşmalarımızdan sonra, ben artık başka bir insan olurdum. (...)*[28]

Günlük hayatın küçük bedellerini ödemeden yaşamak mümkün mü?

27 Behçet Necatigil, *Eski Sokak* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

28 Selim İleri, *Behçet Hoca, Beşiktaş'ın bütün sokaklarında ince sızıların rüzgârını estiriyor, estirecek...*, Milliyet Sanat Dergisi, Aralık 1980

IV
Dolmabahçe – Beşiktaş

Dolmabahçe'den Beşiktaş'a yürüdüğümü pek anımsamıyorum. Bu yol hızla giden bir otobüsün içinden dışarıyı izlerken, Dolmabahçe Sarayı'nın ağaçların arasından görünüp kaybolan süslemeleri ve büyük kapısının önünde nöbet tutan askerleriyle yer etmiş belleğimde.

Dolmabahçe'den dönüşlerin çoğu gün batımı öncesi, akşamüstü saatlerinde. Babamın tam aksine denizi ve yüzmeyi çok seven annem, *Eski Sokak*'ta yaşadığımız yıllarda ne yapıp edip denize götürüyor bizi. Yüzmeyi çok küçük yaşta ondan öğreniyorum.

Bazen dayımın çocuklarıyla komşumuz Muazzez Hanım teyzenin ablamla yaşıt kızı Ayla, bazen de halamlar katılıyor bu uzun yolculuğa. Müjdeli haber, bir gün önceden veriliyor; yarın Florya'ya, Belediye Plajı'na gidilecek!

Çıkarırlar, toplarlar ne kaldı
Ve çocuklar bütün gün sıcaklar
Gözleri yıldızlarla kalkarlar: Attâ!
Oysa yemekten önce sürdüler kapları

Oysa deniz kıyısı o kadar uzak ki
Ve yok yorgunluğa at, araba.[29]

Evde hummalı bir hazırlık var: Fırından küçük sandviçler alınarak içlerine peynir ve domates konuluyor, yumurtalar haşlanıyor. Tepsi ya da sigara böreği, zaman elverirse kuru köfte, bol maydanozlu...

Ailece pikniğe gitme geleneğimiz yok. Piknik sepetlerini ve kırmızı beyaz kareli örtüleri, sonradan okuyacağım Ayşegül serilerinde görebileceğim, ama plaja gidişlerimiz "Ayşegül Piknikte" hikâyesini aratmayacak kadar şenlikli.

Beşiktaş'a kadar yürünerek Sirkeci ya da Eminönü otobüsüne biniliyor önce, ardından da trene. Sirkeci-Florya arasında, bana çok uzun gelen tren yolculuğunun çocuk zihnimde yarattığı hayaller. İstasyonları sayarak, sabırsızlıkla denize kavuşmayı bekleyişim. Bakırköy istasyonunu gördüğümde içimi kaplayan sevinç: Az kaldı! Trenden inip plaja giden ağaçlıklı yoldan yürüyüşümüz. Denize girip çıkarak, kumdan kaleler yaparak geçiveren saatlerin ardından eve dönüş yine aynı yollardan, bu kez uykulu, yorgun. Dolmabahçe'den geçerken, Beşiktaş durağında otobüsten inmek üzere toparlanmaya başlıyoruz. Annem tek başına onca çocuğa nasıl sahip çıkabiliyor? Ertesi gün ablamla kollarımızı yan yana tutup bakacağız, hangimiz daha çok yanmışız diye. Yanık tenlerimiz, *Eski Sokak*'taki en büyük ayrıcalığımız...

Aynı yoldan geceleri otobüsle geçişlerim, böylesine canlı değil. Samatya'da oturan tanıdıklarımızdan (Alangu ailesi) dönü-

29 Behçet Necatigil, *Hesaplar* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

yoruz. Sirkeci'ye kadar hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp giden raylar, trenle birlikte hareket eden ağaçlar, evler, sokaklar... Başımı cama yaslayıp karanlıkta kıpırdayan gölgeleri izliyorum uyur uyanık. Trenin tekdüze uğultusu ninni gibi. İstasyonlarda açılan kapıların gürültüsüyle sıçrayıp başımı kaldırdığımda, sıcak bir kucakta, çok tanıdık bir yüzü görmenin rahatlığıyla uykuya teslim oluyorum hemen. Trenden ne zaman inmişiz, otobüse nasıl binmişiz, çok sisli. Dolmabahçe yoluna girdikten sonra, beni uyandırmaya çalışan bir ses. Annem mi, babam mı?

Hesaplar kaç gün oldu
Ve çocuklar bakarlar ne yazarlar
Bu anne, bu baba.[30]

Dolmabahçe yoluna ilişkin en net anılarımdan biri, yine babamla birlikte Kapalıçarşı'dan dönerken Kabataş'ta verdiğimiz bir mola. Çok soğuk bir gün. Yol kenarındaki 'sebil'de salep içiyoruz. Küçücük bir yer. Neden Kabataş'a uğramıştık, sonrasında ne yapmıştık, tümüyle silinmiş...

Kapalıçarşı'ya gidişimizi çok iyi anımsıyorum oysa: *Kapalıçarşı'nın kendine has kokusunu içime çekerek, babamın hızlı adımlarına ayak uydurmaya çalışıyorum. Elim, onun kocaman avcunun içinde tutsak. Dar sokaklardan, karanlık yollardan geçerek bir kapıdan giriyoruz. İçerde de aynı tuhaf koku... Daha önce gördüğüm dükkânlara hiç benzemeyen, değişik bir yer burası. İki katlı, ama katların ikisi de aynı yerde! "Burası bir antikacı" diye açıklıyor ba-*

30 Behçet Necatigil, *Hesaplar* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

bam yukarı çıkarken, "arkadaşımın dükkânı. Biraz oturup gideceğiz..."

Babamla arkadaşı kahvelerini bitirine dek sessizce bol şekerli 'paşa çayı'mı içerken çevreyi izliyorum meraklı gözlerle. Sıkılmama fırsat kalmadan gitme zamanı geliyor. Yanağımdan makas alıyor babamın arkadaşı. Bir yerden ayrılırken 'alasmaladık' demeyi biliyorum artık. Yüzümün kızarması utandığımdan, yoksa canım acımıyor hiç.

'Antikacı'nın ve 'asma kat'ın anlamını, dönüş yolunda öğreniyorum babamdan.

Antikacı dükkânları hep o tuhaf kokuyla ve asma katlarıyla yer ediyor belleğimde. Yıllar sonra ilk kez girdiğim bir antikacı dükkânında benzer bir koku duysam da, asma kat görememek tam bir düş kırıklığı oluyor benim için.

Alçak tavanlı asma katta ziyaret ettiğimiz insanın şair Edip Cansever olduğunu, Etiler'den Bebek kıyılarına inen yokuşun üstündeki beyaz apartmanda yaşadığını ise çok daha sonraları öğreniyorum...[31]

Yıllar sonra, Edip Cansever'in kimi şiirlerini bir deftere yazarken, o antikacı dükkânını düşüneceğim.

Ufacık meyhaneler vardı daracık sokaklarda
Baba Armenak içerdi.
(...)
Bir akşamüstü kıyılara çıkmıştık, şöyle bir durmak ne güzeldi
Bir pencere açıldı

31 Ayşe Sarısayın, *Edip Cansever'e Gecikmiş Bir Selam*, www.iktidarsiz.com

Bir bardak ekşi erik rakısı içildi
Sanki bir defaya mahsus olmak üzere dünyaya bakıldı
Sonra
Balkonlar eski rengine boyandı ve güneş gözlükleri
Çıkarıldı
Yeryüzü anlatıldı dinledik
(...)
Sonsuzduk. Bir sonsuz adam denirse bize
Ve çılgın bir gemicinin diliyle söylersek
Küçücük bir seren direğinden kocaman
Dünyamız görünürdü.[32]

Sevdiğimiz şairlerin şiirleri anılarımızı koruyor, canlı tutuyor...

32 Edip Cansever, *Tragedyalar (1964)*, Tragedyalar IV bölümünden

V
Fulya – Beşiktaş

Beşiktaş'a Gayrettepe/Fulya'dan da ulaşmak mümkün. İlerleyen zamanla birlikte, çok sık kullanacağım bu yolu. Ancak ilk gençlik yıllarımdan kalan tersine bir yürüyüş: Ihlamur sırtlarından yukarıya, Fulya/Gayrettepe'ye doğru. Esintili bir yaz akşamüstü, gün batımı öncesinin sarıdan kızıla uzanan renkleri. Yine babamla birlikteyiz.

Sonrasında aynı yoldan Beşiktaş'a her inişimde o akşamın esintileri. Büyük kayıpların yarattığı boşluklar, asla dolmuyor.

Bu uzun yürüyüş, 70'li yılların başında. Babamın ortaokuldan beri yakın arkadaşı olan Tahir Alangu'nun evine gidiyoruz. Samatya'dan Gayrettepe'ye taşınan Alangu ailesinin yeni evlerinde bir akşam yemeği daveti. Alangulann da iki kızları var, yaşları ablamla bana yakın, arkadaşlarımız. Annemle ablam ayrı gelecek, orada buluşulacak.

Hızlı betonlaşmaya rağmen, Ihlamur'a giden yol üstünde bostanlar var hâlâ. Sağdaki sokaklardan birinde Kerem ve Aslı sinemaları açılmış mı? Birkaç yıl sonra, Yılmaz Güney'in *Arkadaş* filmini bu sinemalardan birinde izleyeceğim. Babamla izlediğim son film olsa gerek. Büyük olasılıkla birlikte son uzun yürüyü-

şümüz de o akşamüstü. Belki de sonrakileri bir iz bırakmadığı için anımsamıyorum.

Daha öncesinde yaşananlar, *Eski Sokak*'tan ayrılışımız örneğin, çok net oysa.

1964 yılında yeni bir eve taşınıyoruz. *Eski Sokak*'taki ev satılıyor, bir miktar borçlanılarak Akaretler'den Şair Nedim Caddesi olarak başlayıp Nüzhetiye Caddesi adıyla Ihlamur'a dek uzanan yolun üzerinde, Teşvikiye'den aşağı inen dik yokuşlardan birinin tam karşısındaki bir apartmana geçiliyor. Levent civarına da bakmış annem, iki katlı ve bahçeli evler yapılıyormuş orada, ama öylesine ıssızmış ki! Gerçi destek görse düşünürmüş de, babam kestirip atmış, "O kadar uzağa gidemem!" diye. Kışın ulaşım da çok zor olurmuş zaten.

Deniz Apartmanı'nın dördüncü katında bir dairede, yeni bir yaşama biçimine alışmaya çalışıyoruz. Apartman görevlisi Abbas abimiz, günde iki kere servise çıkıyor. Eksik olduğu son anda fark edilen bazı şeyleri ondan isteyebilmemiz ne hoş! Asansörümüz de var ama on iki yaşından küçüklerin tek başına binmesi yasak ne yazık ki... Okul dönüşlerimde beslenme çantam boşalmış olsa da, her yıl biraz daha ağırlaşan okul çantam, en çok son katı çıkarken zorluyor beni. On iki yaşıma basmayı iple çekiyorum.

Yeni bir eve taşınmak büyük bir heyecan ve sevinç. "Soba yakmakla, odun kömür pisliğiyle uğraşmak zorunda kalmayacağız," diyor annem. Hem yemek yaparken üşümeyecek kış aylarında. Banyo yapmak için ısınmak bilmeyen bodrum kata inmek gerekmiyor, bir düğmeye basmak yeterli! Eşyamız da yenileniyor; koltuk takımı, masa, sandalyeler, perdeler... Babam dışında

hepimiz çok mutluyuz: Yeni bir hayat, yeni umutlar...

Babam ise huzursuz ve gergin. Annemin sıkça söylediği gibi, alışkanlıklarına çok bağlı olduğundan mı böyle? Sabahları hep aynı saatte kalkan, aynı saatte masa başına oturan, kendisine belirli saatlerde masadan kalkma izni veren birisi için taşınmak çok güç olmalı. Tıkır tıkır, saat gibi işleyen düzen, bir süreliğine de olsa bozulacak! Yeni eve, yeni eşyalara alışmak ise ayrı bir sorun. Taşınmadan önce çalışma odasındaki düzenin aynısını oluşturabilmek için kitapları, dosyaları ve dergileri paketleyip geceleri yeni eve taşıyorlar annemle birlikte. Asansör henüz devreye girmemiş, ikisi de nasıl yorgun görünüyor.

Elleri boş gezenler, benim için de gezin!
Kollarım koptu.

Eve varıp bıraksam
Taş veya kurşun çökecek yorgunluğu,
Yenip tekrar çıkamam,
Kollarım koptu.[33]

Babamın tedirginlikleri, yalnızca bunlar değil kuşkusuz. Anlayabilmek için büyümemiz ve kimi şiirleri, bir yetişkin gözüyle okumamız gerekiyor.

Sizdendik, yalnız biraz okumuş,
İki kadın, bir erkek, iki çocuk

33 Behçet Necatigil, *Geceye Girerken Balad* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Uykulu, acele bir karı koca
Bizdik geçen önünüzden başları eğik.

Girer miydi evinize, yer miydi
Turfanda bir meyva, iyi bir besin
Kalın kâğıtlarda çöplerimiz –
Çocuklar görüp imrenmesin![34]

Alman Lisesi'nde ortaokul öğrencisi olan ablamla yine aynı odayı paylaşıyoruz. Annem, aynı okulda edebiyat öğretmeni olarak çalışmaya devam ediyor. Babam ise birkaç yıl önce tayin edildiği Çapa Eğitim Enstitüsü'nde. Çalışma odası uzun koridorun en sonunda. Odanın açıldığı küçük balkondan, Yıldız sırtlarından Üsküdar'a dek uzanan bir manzara.

Evler değişse de, anılardaki resim hiç değişmiyor, yaz kış yarı açık duran kapı aralığından belleğime kazınmış bir fotoğraf karesi, donmuş bir an: Üç tarafı raflarla çevrili küçük oda. Raflarda kitaplar, dergiler, *Eski Sokak*'tan getirilen yığınla ıvır zıvır. Yine pencerenin önündeki masada oturmuş, yine çalışan bir adam...

Kalıpçı Sokağı'nın karşısında, birbirine bitişik birkaç apartmanın sonuncusundayız. Bir yanımız ise bostan. Bu bostanlar, aralıklarla Fulya'ya dek uzanıyor. Kimi günler pencerenin önünde oturup yoldan geçen arabaları sayıyorum. Bir saat içinde iki elimin parmakları kadar! Bir de otobüs var: Dikilitaş-Eminönü, 26 numara. Önümüzdeki duraktan geçtiği saatler sürekli değişi-

34 Behçet Necatigil, *Eski Sokak* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

yor. Babam uğraşıp duruyor bir liste çıkarmak için: *Belli bir otobüsü bir durakta bekliyorum. Önce kaç kere not etmişimdir. Bu otobüs terminalden şu saatte hareket eder, şu dakikada buradan geçmesi gerekir. Emin ol, bazen bir saat otobüs beklediğim oluyor. Bir örnek: Bizim bu taraf oldukça sapa bir yer. Dolmuş gelmez Beşiktaş'tan bu yana. Bir otobüs vardır. İki otobüs, kırk beş dakika aralıklı biri geçer. Arka balkondan ben onun tepeden iniş saatini yazmışımdır kaç kere. Her seferinde o saatten on-onbeş dakika önce balkona çıkarım. Böyle gökten kudret helvası bekler gibi tepelere bakarım hep. Sonra nasıl gideyim ben başka türlü?*[35]

Otobüsün geçiş saatleri bir türlü kesinlik kazanamıyor, ama bir şiir yazılıyor bu bekleyişlerin ardından.

Bu duraktan bu otobüs
Ne zamanları geçer
Sorarım gülerler:
Bekle, baba!

Beklerim kış yaz ayaz
Kuyruklarda
İstanbul'da yaşıyorum
Yaşamaksa.[36]

Yeni bir eve taşınmanın en güzel tarafı, konukların eksik ol-

35 Doğan Hızlan'la yaptığı televizyon programından (Hakimiyet Sanat, 42, Ocak 1980)

36 Behçet Necatigil, *Bir İstanbullunun Not Defterinden II* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

maması. Kimileri öğleden sonra çaya geliyor "Güle güle oturun" demek için, kimileri ise akşam yemeğine. Çaya gelenler annemin arkadaşları daha çok. Muftaktan hiç çıkmıyor annem; çok lezzetli börekler, kekler yapıyor. Zorunlu kalmadıkça hiçbir şey hazır alınmıyor. Bazen tuzlu halka ya da batonsale... Beşiktaş'ta en çok bir iki pastane var zaten. Tepsiler fırına götürülmüyor, Auer marka fırınımızda pişiyor börekler. Çay sofralarından kalanlar, beslenme çantama konuluyor ertesi gün.

Kalabalık akşam yemekleri ise uzun ve şenlikli. Hazırlığı da daha uzun sürüyor. Annem, en çok beğenilen yemeklerini yapıyor: Çerkez tavuğu, nemse böreği ya da su böreği, zeytinyağlı yaprak sarma, kırmızı pancar salatası (havuçları ve patatesleri küp küp doğrayıp pancarla karıştırdığında, tümü aynı renk oluyor. Herkes pancar sanıyor önce, yediklerinde anlayıp şaşırıyorlar. Annem, sesinde hafif bir gurur tınısıyla gülerek tarifini veriyor. O anı izlemek, nedense çok hoşuma gidiyor...), mayonezli levrek. Haşlayıp ayıkladıktan sonra mayonez ve bazı otlarla karıştırdığı levreği, büyük bir kayık tabağa, balık şekli vererek yerleştiriyor, kafasıyla kuyruğunu da ekleyerek üstünü süslüyor. Yemek yaparken onu izlemeyi çok seviyorum, maydanoz ya da pirinç ayıklamaya da yardım ediyorum ödevlerimi bitirdikten sonra. Elektrikli mikserler yok henüz, mayonez çatalla çırpılırken "İnşallah bozulmaz!" denilerek nefesler tutuluyor. Annemin ekmek kadayıfı da çok güzel oluyor, "Bulgar'ın kaymağı gibisi yok!" deniyor. Akşam yemeklerinde 'hafif' olduğu için meyve salatası ya da meyveli jöle ikram ediliyor genellikle, kadayıf bayram sofralarını tatlandırıyor.

Konukların çocukları da geliyor bu davetlere kimi zaman.

Çoğu ablamın yaşıtı, ama ben de katılıyorum aralarına. Büyükler saatler süren içki sofralarında derin sohbetlere dalarken, biz de arka tarafta iskambil, domino ya da kalabalıksak, sessiz film oynuyoruz.

Felçli anneannem giderek kötülüyor, tekerlekli sandalyeye mahkum artık. Son aylarında ise yataktan hiç kalkamıyor. Arada bir hepimizi toplayıp kurşun döktüğü, 'işe yaradığı' için kendini iyi hissettiği günler *Eski Sokak*'ın anıları arasında...

Unutamadığım bir resim: Güneşli bir bahar günü. Anneannem ve annemle birlikte evdeyiz. Canım ne kitap okumak istiyor, ne de başka bir şey. Pencereden dışarıya bakarken, yanımızdaki apartmandan bir kadınla iki çocuğun çıktığını görüyorum. Biri kız, biri oğlan. Kızı tanıyorum, aynı ilkokuldayız. İkisi de çok güzel giyinmiş, kızın başında hasır bir şapka – hem de kirazdan süsü olanlardan! Sıkıntım daha da artıyor onları görünce, ağlamak geliyor içimden. Annem, anneannemin yattığı odada ütü yapıyor. "Biz de çıkalım anne, ne olur!" Aldırmadan ütü yapmaya devam ediyor. "Ama anne, lütfen! Hiç olmazsa Ihlamur Park'ına gitsek, çok yakın..." Belli ki hiç niyeti yok, boşuna yalvarıyorum. "Olmaz," diye kestirip atıyor, "anneanneni bırakamayız, zaten çok işim var!" Söylediklerine hiç kulak asmadan ısrar etmem üzerine giderek sesini yükseltiyor, sonunda da bağırmaya başlıyor. Birden ütü gürültüyle yere düşüyor, aynı anda annem olduğu yere yığılıp kalıyor... Öylesine yorgun ki, birkaç aydır sıkça yaşanıyor kısa süreli bu baygınlıklar. Deneyimliyim bu yüzden, gözyaşlarıma engel olamasam da ne yapmam gerektiğini biliyorum: Boynuna, şakaklarına ve bileklerine kolonya, bir bardak suya damlatılan sakinleştirici... Anneannemin yata-

ğından boğuk sesler yükseliyor, gözyaşlarıyla birlikte sözcükleri de tükenmiş sanki...

Yeni eve taşındıktan dört yıl sonra kaybediyoruz onu. Bir süre sonra babam, *Pencere* adlı radyo oyununu yazıyor. 1970 yılında bir perşembe akşamı "Radyo Tiyatrosu" saatinde çıt çıkarmadan dinliyoruz *Pencere*'yi. Damadının yanma sığınarak günlerini daracık bir odada geçirmek zorunda kalan yatalak yaşlı kadın, varlığım yalnızca kısık haykırışlar ve inlemelerle hissettiriyor oyun boyunca...

Anneannemin ölümünden sonra büyük bir değişiklik oluyor ve Heybeliada giriyor hayatımıza. Annemin akciğerinde bir leke görülmüş, dinlenmesi gerekiyor. 'Hava değişimi' için önerilen yer ise Adalar. Koşullar zorlanıyor, babam 'ek gelir' sağlayan çevirilerine hız veriyor.

Kiralık bir evde geçen yaz ayları. Annemin bir arkadaşı ve kızıyla paylaştığımız iki oda, bir balkon. Üç setten oluşan büyük bahçede, incir ve ceviz ağaçları. Babam, Beşiktaş'ta kalıyor daha çok, arada bir 'günübirlik' gelip dönüyor; sürekli çalışıyor, çalışıyor.

Geç de olsa, 'sokak çocuğu' olma fırsatını yakalıyorum adada. Deniz pırıl pırıl, doyasıya yüzüyor, midye topluyoruz. Büyük tepsilerde pişirilen midyeli pilavlar, komşularla paylaşılıyor. Annem, sakız reçeli yapmayı öğreniyor Madam Eleni'den. Madam Sofi çarşıya gittiğinde, küçük oğlu Rubi'yi göz kulak olmamız için bize emanet ediyor. Mevlut Efendi'nin çocukları Adnan ve Aknur, oyun arkadaşlarım. Yaralı dizlerimle, taze ceviz kabuklarının boyadığı ellerimle dönüyorum Beşiktaş'a. Ada hepimizi öylesine sarıp sarmalıyor ki, koşullar sonuna dek zorlana-

rak bu serüven iki yaz daha sürdürülüyor. Adayı hiçbir zaman unutmayacağım ve aradan kırk yıl geçtikten sonra, aynı yere dönerek çocukluğumun peşine düşeceğim, aklımdan bile geçmiyor...

Jules Verne'nin romanlarını Deniz Apartmanı'na geçtikten sonra okumaya başlıyorum. Yanı sıra *Çocuk Kalbi, Küçük Kadınlar, Küçük Prens, Heidi*... Doğan Kardeş dergilerini hâlâ bir solukta okuyup bitiriyorum, Walt Disney'le Tenten'in çizgi romanları için sıra beklemem gerekiyor, onları babamla ablam da çok seviyor çünkü. Kemalettin Tuğcu'nun adını okuldaki arkadaşlarımdan duyuyorum. *Köprüaltı Çocukları*'nı okurken o kadar çok ağlıyorum ki, babam yanıma gelip, "Bırak, okuma istersen," diyor. "Çok üzülüyorsun..."

Tüm kahramanları seviyorum sevmesine, ama kendimi en çok *Heidi* ile özdeşleştiriyorum nedense. *Peter* adındaki hayal arkadaşım, her an benimle birlikte. İlk aşkım, *Peter* belki de... Apartman aydınlığına bakan odamda, yemyeşil filizler sürgün veriyor. İsviçre Alpleri'nde, içi saman dolu bir yatakta yıldızları seyrediyor, keçileri otlatmaya götürüyorum. *Büyük baba*nın kızarttığı peynirlerin tadı damağımda. Bir de o huysuz *Bayan Rottermeier* olmasa...

İlkokulun bitmesiyle bir dönem kapanırken, arkadaşlarımdan ayrılmanın üzüntüsüne sınav heyecanı karışıyor. Üç okulun sınavına girip kazanıyorum. Gerçi gideceğim yer baştan belli: Giriş sınavını kazanan öğretmen çocuklarına burslu okuma fırsatı veren Alman Lisesi. Hem ablam da orada zaten. Öyle hoş hikâyeler anlatıyor ki okuluna ilişkin! Bazıları annemin de arkadaşı olan öğretmenlerin takma isimleri, yaptıkları 1 Nisan şakala-

rı, aşk hikâyeleri, okul çaylarında yaşanılan kaçamaklar... Lise öğrenciliği mükemmel bir şey olmalı, ne yazık ki daha ortaokul var önümde.

Hazırlık sınıfının ilk günü, hiç de umduğum gibi değil! Çocukların pek çoğu gibi, ben de ürkek gözlerle bakıyorum çevreme. Hiç kimseyi tanımıyorum ve müthiş korkuyorum! Her şey bana yabancı burada: İnsanlar, mekânlar, hatta konuşmalar... Öğretmenler anlamadığım bir dilde konuşuyorlar, ders kitapları da aynı dilde üstelik. Tek bir arkadaşım bile yok! Of Tanrım, ölmek istiyorum. Nerede ilkokulumun sıcaklığı, hele de Gönül öğretmenimin yumuşacık kucağı? Alman Lisesi, Alman Lisesi dedikleri bu berbat yer mi? Karanlık koridorlar, sevimsiz bahçeler, Gestapo kılıklı adamlar, suratsız kadınlar...

Alışmak tahmin ettiğimden çok daha kısa sürüyor, gençlik her şeyin üstesinden geliyor. Annemin de dersinin olduğu günler, onunla birlikte gidiyoruz okula. Beşiktaş'tan Karaköy dolmuşuna binip ardından tünelle yukarıya çıkıyoruz. Bazı sabahlar, babam eşlik ediyor bize: "İstikamet Beşiktaş'taki otobüs durağı, marş marş!" Babam en önde, kaldırımlara park etmiş arabaların arasından bir yol bulmaya çalışarak koşarcasına yürürken, tuhaf bir nakarat tuttururuyor: "Şap gibi yandık, geç kaldık!"

Okul dönüşlerinde, her birimiz ayrı ayrı geliyoruz eve. Maçka-Tünel otobüsünün müdavimlerinden biriyim. Daha çok öğrencilerle dolu olan otobüste yeni arkadaşlıklar kuruluyor. Teşvikiye'de indikten sonra yokuş aşağı yürüyerek eve ulaşmak çok kolay, on dakika! Yedinci sınıfa geçtiğim yıl, ablam mezun oluyor: O 'üniversiteli' bir genç artık. Zamanın akışı giderek hız mı kazanıyor?

60'ların sonuna doğru, İstanbul'un çehresiyle birlikte, Beşiktaş da değişmeye başlıyor. Yerli otomobil üretimi, özel arabaların sayısını hızla artırıyor. Anadol marka arabaların ardından Murat 124'ler, Renault 12'ler sarıyor her yeri. Temeli 1970 yılında atılan birinci Boğaz Köprüsü'nün açılışı üç yıl sonra. Almanca dersinde gruplara ayrılarak "Boğaz Köprüsü yapılmalı mı, yapılmamalı mı?" konusunu tartışıyoruz. Artılar, eksiler masaya yatırılıyor, bir düşünceyi savunurken, öteki grupta, inanmadığımız görüşleri savunmaya çalışırken buluyoruz kendimizi. 'Analitik düşünme' kavramının tüm hayatımıza damgasını vuracağını bilmeden, bizden isteneni yapmaya çabalıyoruz...

Annem de, babam da emekli olmuş. Evden dışarı çıkışları seyrekleşen babam, daha birkaç yıl önce kuş uçmaz, kervan geçmez bir yer olan Nüzhetiye Caddesi'ndeki değişimden hiç hoşlanmıyor.

Sokaklarda gerçeğin yüzleri
Park etmiş kaç yüz kaldırımlarda
Bir yol
Bulmaya çalışır arabasız.

Yalvarmalı izleyerek taşıtları
Bir araca bin de nasıl binersen bin
Zifoslar fışkırtarak üstüme
Basar gider arabalı.[37]

37 Behçet Necatigil, *Bir İstanbullunun Not Defterinden II* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Yeniden o akşamüstü, son uzun yürüyüş... Ihlamur Kasrı'na doğru ilerliyoruz. Şimdilerde Beşiktaş Evlendirme Dairesi'nin ve büyük bir süpermarketin bulunduğu, tam karşısında Beşiktaş pazarının kurulduğu yerler, bomboş o sıralar. Yukarılara doğru çıkıldıkça, ağaçlıklı yeşil alanlar çoğalıyor. Annemin anlattıklarına göre, Deryadil Sokağı'nda oturduğu gençlik yıllarında piknik yaptıkları yerler, buralar olmalı. Fulya tarlaları, Mecidiyeköy sırtlarına doğru dutluklar, ağaçlara kurulan salıncaklar.

Dutlar hakkındaki bilgim, dedemin bahçesindeki tek ağaçla sınırlı. Tek bir ağaç, ama nasıl da verimli! Dutlar olgunlaştığında, ağacın altına kocaman, beyaz bir örtü geriliyor – halamların yalnızca bu iş için kullandıkları bir çarşafları var elbette - , silkelenen dutlar tepsilere aktarılıyor. Yere yakın dallardaki dutları ise elimizle tek tek toplayıp ayaküstü mideye indiriyoruz. Çocukluğu bağlarıyla ünlü Tokat'ın bir kasabasında doğayla iç içe, ağaç tepelerinde geçmiş olan annem, çok seviyor dut silkelemeyi, çocuklaşıyor âdeta.

Bizden sonraki kuşakların doğayla ilişkisi daha da sınırlı olacak. Oğlum yalnızca tezgâhlarda görebileceği sebzelerin, meyvelerin hangi mevsimde yetiştiğini bile bilmeyecek, tümüne her an ulaşabileceği için. Şiiri, 1977 yılında yazılıyor...

Sebzeler, bitkiler, tahıllar toz.
Bir sahte simya çorbamda
Meyveler, yemişler hışır, tatsız
Püskürtük ilâçlar soframda.

Etler etlikten çıkıyor
Bir çiriş kabı aş çanağım.
İçim dışım kir pas
Hangi kurnalarda arınacağım?[38]

Adı birkaç yıl önce "Dünya Barış Parkı" olarak değişen Ihlamur Parkı, aşağılarda kalıyor. Şimdiki yerine taşınmadan önce, Beşiktaş Evlendirme Dairesi de bu parkın içinde.

Silik bir resim daha: Parkın bulunduğu alanda kurulan bayram yeri. Dönme dolaplar, dev kayık görünümünde salıncaklar. Her şey çok sisli, üç renk canlı yalnızca: Kırmızı, yeşil ve mavi. Horoz şekeri, macun, kâğıt helva satıcıları. Tahta bacaklı çok uzun boylu bir adam, tel cambazı gösterisinin başlamak üzere olduğunu haber veriyor. Cambaz, yüksek bir yere gerilen telin üzerinde yürürken nefesim kesiliyor.

Bu görüntüler hayal mi, gerçek mi, belirsiz. Belki de okuduklarımın, duyduklarımın etkisiyle yaratıyorum onları. Bugün kentin pek çok yerinde olduğu gibi Ihlamur'la Fulya arasında da pıtrak gibi biten iş merkezlerine, plazalara katlanmak için sığınılacak bir hayal dünyası gerekiyor.

İrili ufaklı binalar yapılmadan önce babamın çalışma odasından da rahatlıkla görülebilen Süslü Karakol, Ihlamur Parkı'nın yukarısında, Yıldız'a yakın. Sonradan yerine bir apartman yapılan büyükçe bir ahşap ev de var çok yakınlarında. Selim İleri, şöyle anlatıyor Süslü Karakol'u: *O kadar yakındığı, içini döktüğü ara caddedeki apartmanın katındaydık: Behçet Necatigil'in küçük odasında. Yıl 1973 olmalı ya da daha eski bir zaman. Penceresinden*

38 Behçet Necatigil, *Uygarlık Raporu* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Süslü Karakol'un iki açıdan çekilmiş fotoğrafları (Selma Necatigil arşivinden, 1974).

görünen Süslü Karakol'a bakıyor ve aziz öğretmenime, her zaman olağanüstü bir sinema filmi çıkacağına inandığım güzel radyo oyunu "Süslü Karakol Durağı" için bir şeyler söylüyordum. (..)

Şimdi yıkılmaya yüz tutmuş, orta katı çökmüş, dört bir yanını yaban incirlerle otların bürüdüğü Süslü Karakol'u eliyle işaretlemiş, söz konusu radyo oyununu yazmak için, oradaki çeşmenin sesini durgun ve gürültülerden arınmış gecelerde dinlediğini, sesin nerelerden işitildiğini saptadığını söylemişti. Bu çalışması için taslaklar çizmişti üstelik.

"Süslü Karakol Durağı" oyununu okuyanlar, Necatigil'in yaşadığı semtlere, o semtlerin mimarisine bir ruh kattığını hemen fark edeceklerdir. Semtler, özellikle de Beşiktaş, onda kuru kuruya mimari olmaktan çıkıp, içli yaşantılara sızar. Bu şiirin mimariye etkimesi, mimarinin gözeneklerine aksamasıdır sanki. Yalnız Beşiktaş'ı değil, taa Sinanpaşa'ya kadar uzanan bir çizgide bütün 'orta hâlli' semtler Necatigil'in sanatçılığına ışık tutmuş gibidir. O, kendi duygu ve düşünce dünyasını semtlerimize açmayı bilmiş, oralarda hayatı aramıştı. Fakat son yılların hiçbir düzene dizgeye dayanmayan kentleşmesi Necatigil'de bir iç acısı oluşturdu. (...) [39]

Okumalarım çeşitlenmeye başlıyor. Sait Faik'ten okuduğum ilk hikâye, *İpekli Mendil*. Sevdiği kızın istediği ipekli mendili alacak parası olmayan *"yeşil üst kabuğu düşmüş bir ceviz esmerliğiyle esmer, yine bir ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri olan"* on beş yaşlarındaki küçük hırsız, girdiği ipek fabrikasından kaçmaya çalışırken ağaçtan düşüyor. Sımsıkı kapalı yumruğunu güç-

39 Selim İleri, *Behçet Hoca, Beşiktaş'ın bütün sokaklarında ince sızıların rüzgârını estiriyor, estirecek...*, Milliyet Sanat Dergisi, Aralık 1980

lükle açıyorlar, ölmek üzereyken. *"Bu avucun içinden bir ipekli mendil su gibi fışkırdı."* diye anlatıyor Sait Faik. *"Ya... İyi, halis ipekli mendiller hep böyledir,"* diyor, *"avucunun içinde istediğin kadar sıkar, buruşturursun: sonra avuç açıldı mı, insanın elinden su gibi fışkırır."*

Bu hikâyenin sonundaki ipek tanımlamasından öylesine etkileniyorum ki, asla unutmuyorum. Hem ipekli mendillerin önemli bir yeri var hayatımda. Bayramlarda elini öptüğümüz aile büyükleri, bayram harçlıklarımızı ipekli mendillere sararak veriyorlar bazen. Kâğıt mendillerin olmadığı, bayram armağanı süslü mendillerin ise kullanılmaya kıyılamayıp, işlemeli küçük bohçalarda saklandığı zamanlar. Her bayramla sayısı artan mendillerimizi özenle bohçaya yerleştirirken, hangi renkten kaç tane olduğunu sayıyor, renklerine, boyutlarına göre ya da en sevdiklerimizden sevmediklerimize doğru sıralıyoruz ablamla birlikte.

İpekli Mendil'den etkilenmemin nedeni, hayatımda karşılığı olan bir nesneyi anlatması mıydı yalnızca? Yoksa kolaylıkla ulaşılabildiğim ipekli mendillerin, kimileri için nasıl ulaşılmaz olduğunu bir anda irkilerek fark etmek mi?

Okunan bir metnin, zihinde karşılığını bulması ya da zihinde belli kalıplar içinde var olana, farklı bir pencere açması...

Sait Faik'le bir mendil dolaylı başlayan birlikteliğimiz, devam ediyor. *"Mesutları çok az bir mahallenin çocukları"* yoksul ana ile oğlu Ali'nin hikâyesini anlatan *Semaver*, kokularla yer ediyor belleğimde. *"Kızarmış ekmek kokusu"* yaşayan bir evin, kaynayan semaverin ürettiği *"koku, buhar ve saadet"* birbirini seven bir ana oğul ilişkisinin simgesi oluyor. *"Lavanta kokulu şilteler"* yoksul ve onurlu bir yaşamın, *"yaşlı kadının tülbent kokan vü-*

cudu", yaklaşan ve önüne geçilemeyecek ölümün... Oğul Ali, fesleğen yapraklarını parmaklarıyla ezdiğinde, ben de tuhaf bir koku duyuyorum parmaklarımda, fesleğeni tanımadığım hâlde. Ali'nin hayatına salep güğümleri girdiğinde odam tarçın kokuyor, ilk çocukluğumdan kalan kokular gerçeklik kazanıyor.

Panait Istrati ve İlhan Tarus'la babam tanıştırıyor beni. Varlık Yayınları'nın küçük kitapları, uçsuz bucaksız bir hazine. Birkaç kez evimize de gelen ince gözlüklü, zarif beyin Yaşar Nabi Nayır olduğunu o sıralar öğreniyorum. Ortaokul öğrenciliğimin derslerden arta kalan tüm zamanları, bu hazineyi keşfetmekle geçiyor.

Orhan Kemal okumaya, annemin önerdiği *Bir Filiz Vardı* ile başlıyorum, arkası geliyor. Pamuk tarlaları, mevsimlik işçiler, ekmek ve domatesle geçiştirilen öğünler, küçük atölyeler, '*Filiz*'ler, ıslık çalan bıçkın delikanlılar, gece vardiyalarında işlenen aşk cinayetleri... Koca bir yaz, Orhan Kemal'le geçiveriyor.

Hüseyin Rahmi'yi, Reşat Nuri'yi daha önce okumuşum, *Gulyabani*'ye katıla katıla gülerken kimselere itiraf edemediğim "Acaba?" sorusu da geçmemiş değil aklımdan! *Feride* olup sarışın, ince bir hayalin peşinde Anadolu'yu dolaşmışım baştan sona. Dünya klasiklerine başlamanın zamanı gelmiş olmalı ki, Tolstoy, Dostoyevski, Balzac, Faulkner, Hemingway sıraya girmiş, okunmayı bekliyor. Okuduğum kitaplara, kimse karışmadığına göre büyümüşüm...

Orta sona geçtiğim yaz üç aylığına Almanya'ya giden babam, uzun süredir istediğimiz bir şeyle dönüyor; televizyon giriyor hayatımıza. Okumak, vazgeçilemeyecek bir alışkanlığa mı dönüşmüş, yoksa televizyon programları mı umduğum gibi değil?

Edebiyat, televizyondan sonra da başrolde olmayı sürdürüyor.

Heybeliada'yla birlikte başlayan 'yazlık ev' konusu, iki yıl aradan sonra yeniden gündeme geliyor. Annemin emekli ikramiyesiyle Kumburgaz'da bir ev alma önerisini, babam da destekliyor. Yaz aylarını Kumburgaz'da geçirmeye başlıyoruz sonrasında. Geç kalmış 'sokak çocukluğu'nu yeniden yaşıyorum, bu kez eşikteki ilk aşklara uzaktan göz kırparak. Babam, kendi deyişiyle "Beşiktaş'ı beklemeye" devam ediyor. Okulların açılması yaklaştığında, hep aynı isyan. Beşiktaş'ın dışında da hayatlar olduğunu çok iyi biliyorum artık, dönüşler zor geliyor.

Beşiktaş'ı hiç, ama hiç sevmiyorum!

VI
Teşvikiye - Beşiktaş

Teşvikiye'den Beşiktaş'a inmenin değişik yolları var: Kalıpçı Sokak, Hüsrev Gerede Caddesi, Deryadil Sokak, Topağacı Yokuşu ilk aklıma gelenler. Aşağıya inen tüm yollar, Beşiktaş'ta son buluyor. Kalıpçı Sokak evimizin tam karşısında olduğundan, en çok kullanılan yol burası.

Teşvikiye yokuşları, hayatımın üç farklı evresinde farklı yaşantılarla yer alıyor. İlk çocukluk yıllarımdan kalanlar hâlâ çok canlı: *"Meserret teyzenlere gidiyoruz, haydi gülümse!" diyor annem. Sabahsa bunları dediğinde, o akşam gidilecekse Meserret teyzelere, bir gün aydınlanıyor. Ertesi gün gidilecekse, iki gün. Kavrulmuş şehriye kokusu kaplıyor dört bir yanı. Meserret teyzelere gitmek, zamanın kurtarılması, günün aydınlanması demek. İçim kıpır kıpır oluyor, Beşiktaş'tan Maçka'ya uzanan dik yokuşu yavaş yavaş çıkışımızı, bodrum kata inişimizi, kapıyı çalışımızı hayal ediyorum gitme zamanı gelene dek. Tıpkı beklediğim gibi yaşanıyor her şey. Maçka Palas'ın karşısındaki Kıyık Pastanesi'nden alınmış bir kutu pasta ya da çikolata -"Anne, çikolatalı pasta alalım, ne olur..." -, ısrarlarım sonucu elime tutuşturulmuş. Heyecanım artıyor giderek, annem kızıyor: "Kızım, dikkat etsene yürürken, darmadağın oldu pasta!" Maç-*

ka Palas'a girmeden önce bir an durup başımı kaldırıyorum. Nasıl da yüksek bir bina... Merdivenlerden indikçe her şey farklılaşmaya başlıyor sanki, hafifçe ürperiyorum. Büyülü bir ortam bekliyor beni bodrum katta. Hangi kapının önünde duracağımızı karıştırıyorum her seferinde, kapıların hepsi birbirine benziyor. Oysa bizim evimiz, yapısıyla, kapısıyla ötekilerden ayrılır daha ilk bakışta.[40]

Maçka Palas'ı benim için unutulmaz kılan, yalnızca tuhaf ürpertiler yaratan görkemli yapısı değildi kuşkusuz. Orada yaşayanların sıcaklığını ve tekdüze hayatıma kattıklarını nasıl unutabilirim: *Kapı açılıyor, gülen yüzüyle Meserret teyzeyi görüyorum karşımda. Şen kahkahalar atıyor yine, evimizde duymaya alışkın olmadığım. Annem güler yüzlüdür, ama kahkaha atmaz pek, kalabalık konuklar geldiğinde, yemek masasının uzantıları açılıp kocaman bir masaya dönüştürüldüğünde, uzun akşam yemeklerinin sonlarına doğru, bazen... Oysa Meserret teyze kahkahalarıyla birlikte yaşar, onun gözleri, eli, ayağı gibi bir parçasıdır kahkahaları. Sımsıkı kucaklıyor beni, canımı acıttığına aldırmadan sıkıştırıyor. Meserret teyzenin hemen ardında Sedat amca. Bedenimi saran kollarını hissettiğim anda havada buluyorum kendimi, başım neredeyse tavana değecek bu kez, az kaldı! Çok yükseklerdeyim, ama korkmuyorum yine de, kıkırdayıp duruyorum herkese tepeden bakıp. Meserret teyze, kahkahalarını bölüyor küçük çığlıklarla, "Aman Sedatcığım, dikkat et, bir kaza çıkmasın şimdi; çocuğun başı tavana çarpacak!" Hızla değil, yavaşça indiriyor Sedat amcanın güçlü esmer kolları beni aşağıya. Sedat amcaya güveniyorum.*[41]

[40] Ayşe Sarısayın, "*Maçka Palas*", Yorgun Anılar Zamanı, Can Yayınları, 2004
[41] Ayşe Sarısayın, "*Maçka Palas*", Yorgun Anılar Zamanı, Can Yayınları, 2004

İkinci evre, ortaokul ve lise yıllarım. Maçka-Tünel otobüsüyle geldiğim Teşvikiye'den yokuş aşağı yürüyüşler zamanla farklılaşıyor. Önceleri en büyük sığınak olan ev, hemen ulaşma telaşıyla kendine çekerken, başka hayatları tanıma, başka evlere girme isteği ön plana çıkmaya başlıyor. Ortaokulda başlayan arkadaşlıklar, lise yıllarında pekişiyor, kimileri hayat boyu sürecek dostluklara dönüşüyor.

Teşvikiye civarında, yani 'yukarıda' oturan çok arkadaşım var. Ben ise 'aşağı'dayım, Beşiktaş'ta. "Ne tarafta?" diye sorulduğunda, "Teşvikiye'den inen yokuşun tam altında," diye tarif ediyorum evimizin yerini. 'Yukarı'dan gelenler için, en kolay tarif bu çünkü...

En yakın arkadaşımın evi, Hüsrev Gerede Caddesi'nin girişinde, soldaki apartmanlardan birinde. Okuldan çıkınca Tünel'den otobüse binmeyip Taksim'e yürüyoruz genellikle. Havanın güzel olduğu günlerde, Teşvikiye'ye dek uzuyor bu yürüyüş. Hilton Oteli'nin arkasındaki yolu seviyoruz en çok, Açıkhava Tiyatrosu'nun önünden geçip Maçka Parkı'nın içinden dolaşarak yolu daha da uzatıyoruz. Konuşacaklarımız bitmek bilmiyor, tam evin önüne geldiğimizde ayrılmak üzereyken, yukarı çıkmamı öneriyor arkadaşım. Her seferinde de çıkıyorum, bazen on dakika, bazen de bir türlü kalkamayıp akşama kadar kalıyorum orada. Önemli sınavlara da birlikte çalıştığımızdan, haftanın birkaç günü böyle geçiyor. O da bize geliyor sık sık, daha çok geç saatlere kadar ders çalışmamız gereken günlerde, gece yatısına. Babam pek karışmıyor, ama annem başka bir yerde kalmama izin vermediği için arkadaşlarımın gelmesinde ısrarcı. Sürekli tartışıyoruz bu konuda. İnsanlık tarihi kadar eski anne kız çatış-

malarının bizdeki yansıması, bu yıllarda görülmeye başlıyor.

Yeni yazarları, yeni çıkan kitapları izleme fırsatım var -bunun büyük bir şans olduğunun da farkındayım artık-, okuduklarımı arkadaşıma da öneriyorum. Aynı kitapları okuduğumuz, okuduklarımız hakkında uzun uzun konuştuğumuz bir dönem.

Sözcüğün tam anlamıyla bunaldığımız, çevremizi ve dünyayı anlayamamaktan dolayı rahatsız olduğumuz yıllar. Kendimizi tanıma çabası içinde ne yapacağımızı bilemiyor, yönümüzü bulmaya çalışıyoruz. Füruzan, Selim İleri, Sevgi Soysal, Pınar Kür, Adalet Ağaoğlu, Selçuk Baran, Erdal Öz, Oğuz Atay o yıllarda hiç azalmayan bir iştahla okuduğumuz yazarlar...

Şiire de yaklaşıyoruz usul usul, Necatigil'in şiirlerini anlama çabasıyla çıkılan yolculuk, başka şairlere de götürüyor bizi. Nazım Hikmet'e duyduğumuz ilgi, tartışmasız. Ne zaman Edip Cansever tutkunu olduğumuzun ikimiz de farkında değiliz...

Almanca derslerinde, Alman edebiyatından örneklerle tanışıyoruz. Çok eskilerden -Goethe ve Mephisto ile birlikte geçen koskoca bir yıl- günümüze, onlarca isim. Max Frisch -nasıl unutulur sonradan *Çarpık Sevda* adıyla Türkçeleştirilen *Homo Faber* romanı- , Friedrich Dürrenmatt, Heinrich Böll ve niceleri. Tümünden alınan tadlar farklı, ancak biz Kafka'da takılıp kalıyoruz. Kafka'yla yetinmeyip onun hakkında yazılanların da peşinde düşüyoruz. Okudukça bunalıyoruz, bunaldıkça okuyoruz...

Yine de bunalımlarımızı bir kenara bırakıp 'dışarda'ki hayata karışmaya hazırız her an. Sınıftaki arkadaş grubumuzla birlikte Tünel'den Taksim'e yürüdüğümüz kimi günler, küçük kaçamaklar yapıp bir yerlere takılıyoruz. Çiçek Pasajı'yla, kâğıtta kokoreç ve birayla -bazen votkayla karıştırılmış- tanışmamız o sı-

ralar. Konuşacağımız, daha çok da güleceğimiz öylesine çok şey var ki, cumartesi günleri sinema çıkışlarında Emek sinemasının sokağındaki Bab Kafeterya'ya gidiyor, plak otomatında art arda seçtiğimiz plakları dinleyerek harçlıklarımızı tüketmeyi ve eve geç kalmayı göze alıyoruz. Umutsuzluktan sıkça söz etsek de, çok genç ve çok umutluyuz. İlk aşklarımızın ilk heyecanlarını yaşıyoruz doyasıya.

Teşvikiye'den Beşiktaş'a inen yokuşların bu evresinde, ailem yok sanki. Hayatın içinde tek başıma düşe kalka yol almaya çalışıyorum. 'Dışarda'ki tökezlemeler, 'içeri'ye itiyor, 'içerde'ki bunalmalar, baş edememeler ise tekrar 'dışarı' savuruyor. Tam bir kısır döngü...

Babam, odasına kapanmış, durmaksızın üretiyor. 1979 tarihli *Temmuz Tikleri*'ni yazmasına birkaç yıl daha var. Bu şiiri hem çok sevecek, hem de her dizesinde kendini sezdiren yoğun bıkkınlık duygusundan dolayı kaygılanacağım. Onun yaşlanmaya başladığını ilk kez somut olarak fark etmenin tedirginliği...

Yanda, altta, üsttekiler
Yirmi yedi daire apartman
Yatmış sanki ölüm uykusuna
Donmuş zaman.

Çıt yok
Eriyen camlardan
Kavrulmuş perdelerde
En ufak bir kıpırtı.

Ne sokaktan geçen taşıt,
Su saatlerinde tıkırtı - -
Ne kapı önündeki ağaçta
Kuş sesleri.

Onca çocuk hiçbiri - -
İnsan loş bir odada çok eski
Bir uykuya yatsa da
Gergin saat, uyunmaz.

Bıkkın kapandığın hücrede
Gönlünce ölümleri düşle:
Bir uçurum, otobüs - -
Yalnız sen kurtulmasan!

Tenha sokak, yürüyorsun
Dursa kalbin ve zaman
Bir kadın tam o anda
Tüller arasından baksa.

Serseri bir kurşun
O kadar geniş bulvarda
Gelse seni bulsa ve yanında
Kimse olmasa.

Çıkmaz sokak, bir küçük kız
Daldığı tatlı oyunda
Yerde seni görse ve bunu da
Oyun sansa, hiç korkmasa.

Yirmi yedi daire apartman
Yatmış sanki ölüm uykusuna
Çıt yok
Bekler gibi pusuda.[42]

Temmuz Tikleri şiirinin yazılmasından birkaç ay sonra gelen ölüm, düşlediği gibi olmasa da beklenenden çok daha hızlı gelecek. 13 Aralık 1979'da onu kaybedeceğiz.

Kumburgaz'daki ev, önünde yükselen binalar ve artan nüfusla birlikte çekiciliğini kaybettiği için satılmış, yerine Silivri'ye yakın bir sahil sitesinde başka bir eve geçilmiş. Çorak küçük bahçe, annemin insanüstü çabalarıyla yemyeşil bir cennete dönüşmüş kısa sürede. Terası saran mor salkımlar, dört bir yanımızda yediveren güller. 1977 yazında, önceleri gelmeyi reddettiği bu evde babamla birlikte geçirdiğim iki hafta, yirmi yaşıma basmak üzereyken onunla 'iki yetişkin' gibi tanışmamızı sağlayacak ve 'unutulmaz'lar arasındaki yerini alacak.

Yanlış anımsamıyorsam 1977 yazında, annemin herhangi bir nedenle yazlığa gelemediği iki haftalık bir süreyi paylaştık babamla o evde -ablam evlenip evden ayrılmıştı-. Sabahları geç kalkıyor, babamı terastaki masanın başında çalışırken bırakıp deniz kenarına gidiyor, tüm günümü orada geçirdikten sonra akşamüstü dönüyordum eve. Babamı yine bıraktığım yerde çalışırken buluyordum; sabaha göre tek değişiklik, masadaki rakı kadehi ile sarı leblebi veya taze ceviz oluyordu. Dış kabuğunu soyup buzlu su dolu bir kaseye doldurduğu taze cevizlerden ikram ediyordu bana ve ben, onun dakikalarca uğ-

42 Behçet Necatigil, *Temmuz Tikleri* (Şiirler, YKY, 2002)

raşıp hazırladığı cevizleri bir solukta bitiriyordum -her yıl ceviz çıktığında, babamın buzlu cevizlerinin tadını ve kokusunu duyuyorum olanca tazeliğiyle ve babamın cevizi ne çok sevdiğini, Yüksel Pazarkaya'ya yazmış olduğu 26.8.1975 tarihli bir mektubundan öğreniyorum: "Şimdi sizin orada da taze ceviz çıkmıştır. Özlemiştim, bekliyordum taze cevizi." Ayrıntıları yakalayamadığımı ve ona hiçbir zaman buzlu ceviz hazırlamamış olduğumu yıllar sonra ayırmsıyor ve çok üzülüyorum-. Akşam yemeği için ben, onun gün içinde hazırlamış olduğu yemeğe göz atıp, gerekirse ilave bir şeyler yaparken o içkisini içip çalışmaya devam ediyordu. Geç bir saatte, hava kararmaya yüz tutarken birlikte sofraya oturuyorduk. Genellikle suskun olduğu akşam yemeklerinde bazen "açılıyor", benimle -ya da kendi kendine?- sohbetlere giriyordu. Babamın, daha doğrusu "Behçet Necatigil"in tutkunluk derecesinde hayranı olmaya başladığım yıllardı; nefesimi tutarak onu dinler, arada kısa, mümkün olduğunca tarafsız yorumlar yapardım -önceden tartardım söyleyeceklerimi, büyünün bozulmaması için doğru sözcükleri seçmeye çalışırdım-. Saat 21.30'a yaklaştığında -benim arkadaşlarımla çıkma saatim!- sohbeti keser, "Haydi kızım" derdi; "sen arkadaşlarını bekletme, aklın onlardadır şimdi, bilirim!". Babamın sohbetinden bu denli hoşnutken, aklımın gerçekten de arkadaşlarımda olduğunu hissettirdiğim -ya da bunu hissettiğim- için kendime kızar, gitmek istemediğimi söylerdim. Beni dinlemezdi. "Kısa bir zaman için, saat beş suları / İyidir beraber olmamız / Senin yolun ayrı, benimki ayrı". Genellikle bulaşıkları bile yıkamama izin vermeden beni evden göndermeye çalışırdı -bulaşık yıkamanın, kendisini dinlendirdiğini söylerdi hep-. Aklımın bir kısmını onun yanında bırakarak -Tanrım, neden her şey yarım kalıyor, neden hiç bir şeyden vazgeçemiyorum! Babam bunu da yazmıştı ga-

liba: "Her şey yarım yârim"- arkadaşlarımın yanına gider, çok kısa bir süre sonra klasik bunalım tartışmalarımızın içinde buluverirdim kendimi; evi, babamı, Behçet Necatigil'i ve bulaşıkları ardımda bırakmış olarak... Akşam yemeklerinden sonra yalnız yapmakta ısrarlı olduğu yürüyüşlerde ona zorla eşlik ettiğimde de aynı olay yinelenirdi. Kısa bir iki turdan sonra "Haydi kızım" derdi, "sen artık işine bak!"

Babam, o yaz günlerinden birinde, yakın arkadaşı Rauf Mutluay'ın da bizimle birlikte olduğu bir akşam yemeğinde ilk kez rakı ikram etti bana: "Zamanıdır, hazır Rauf da buradayken, iç bakalım sen de, istiyorsan tabi!". Ben, artık sıraya girmiş olmanın verdiği gururla, kadehimi onlarla birlikte kaldırdığımda, Rauf amcanın "ilk rakın mı?" sorusuna ne yanıt vereceğimi bilemezken -O, ilk rakımı kendi eliyle vermek istediği için böyle yaptı, bu kadehin ilk rakım olmadığını nasıl söyleyebilirim? Ya da o bana bu kadar olumlu yaklaşırken, ilk rakım diye nasıl yalan söyleyebilirim?-, babam "Boş ver Rauf! Bırak şimdi bunları, biz işimize bakalım." diyerek nasıl da kurtarmıştı beni yalan -ya da gerçeği- söylemekten![43]

Babamın beklenmedik ölümüyle birlikte hayat dayatmaya başlıyor. Üniversite yılları, hepimizi bir yana savurmuş zaten. Tıp okumak isterken, İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nde buluyorum kendimi. Kimyanın, yalnızca lisede sevdiğim bir ders olduğunu burada öğreniyorum ister istemez. Bırakıp yeniden başlamak, belirsizliklerle dolu uzun bir yolculuk. Ne cesaretim var bu yolculuğa çıkmaya, ne de koşullar elveriyor. Okuldan arta kalan zamanlarda çeviri yapıyorum, özel ders veriyorum öğrenci buldukça. Namluların gölgesinde, her gün onlarca

43 Ayşe Sansayın, *Çok Şey Yarım Hâlâ*, YKY, 2001

insanın öldürüldüğü vahşet ortamında hayatta kalma savaşı. Bir yere, bir gruba ait olmak gerekiyor, yoksa hiçbir yerde barınmak mümkün değil! Elimden geleni yapmaya çalışsam da, sonuç başarısız. Koşulsuz kabuller olmadığı sürece, devamı gelmiyor. Koşulsuz kabullenmeyi bir türlü beceremiyorum...

Ardından 12 Eylül darbesi. Silahlar aynı belki, ama bu kez hem çok daha güçlü, hem de hedef değiştirmiş. Ortaokul öğrencisi olduğum 12 Mart dönemini kitaplardan öğrenmişken, 12 Eylül'ü -doğrudan olayların içinde olmasam da- bire bir yaşıyorum: İşkencelere, idamlara uzaktan tanıklık etmek bile yetiyor, acıları etinde kemiğinde hissetmek için. O vahşet ortamında yaşanılanları- kişisel olarak somut anlamda herhangi bir zarar görmememe rağmen - hasarsız atlatmak mümkün olamıyor. Sürekli yeni kayıplar, geride kalanların darmadağın olan hayatları... Her yerde hüküm süren şiddetin uzağında, o şiddete maruz kalanlara 'koşullu' da olsa inanmış, onlardan yana 'sessiz' tanıklardan biriyim...

Üniversite o sıralarda bitiyor, iş bulma telaşına düşülüyor. Babamdan sonra iki halamı da arka arkaya kaybetmemizle birlikte, bir ev kapanıyor. *"Ölüm / Kapanması bir evin"* dizeleri,[44] eski bir kitabın sayfaları arasından çıkıp hayata karışırken, acılar, sevinçler, aşklar iç içe geçiyor.

1982 yılında üniversiteden beri birlikte olduğum Hüseyin Sarısayın'la evlenerek, babaevimden ayrılıyorum. Uzaklara gitmeyi istediğim hâlde, yokuş yukarı çıkabiliyorum ancak. Deniz Apartmanı'mn karşısından Teşvikiye'ye uzanan yokuşu dikle-

[44] Behçet Necatigil, *Yad Kapı* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

mesine kesen sokaklardan birinde, Ömer Rüştü Paşa Sokak'ta kiralık bir evdeyim. Yıllar sonra, *Eski Sokak*'taki eskiciyle çocukluğumda gördüğüm bir karabasanı eksen alarak hikâyesini yazacağım ekmekçiyi ve atını, bu evde otururken görüyorum ilk kez.

Dik eğimli, daracık ara sokaklardan birinden soluk soluğa tırmanan beyaz bir at ve yaşlı adamla karşılaştım yıllar sonra bir sabah.

Adam yaşlı mıydı gerçekten, yoksa yirmili yaşların uçarılığıyla mı öyle algılamıştım, bilmiyorum.

Atın da sahibiyle aynı yaşta olduğunu düşünmüştüm onları gördüğüm anda. İkisinin yüzünde de aynı ifade vardı sanki, bezgin ve yorgun.

İş yerimin servisine yetişmek için aceleyle evden çıktığım bir sabah, birdenbire karşımda buldum onları. Araba ekmek yüklüydü, atın ayakları kayıyordu parke taşların üzerinde. Yaşlı adam, arabayı arkadan iterek atın yükünü hafifletmeye çalışıyordu. Yokuşu güçlükle çıkıp bitişik apartmanın giriş katındaki bakkalın önünde durdular. Zayıf, kısa boylu bir adamdı. Çıkık elmacık kemikleri, çekik gözleri, ince bir yüzü vardı. Saçları yandan ayrılarak özenle taranmıştı, simsiyahtı. Dişçi önlüğüne benzeyen beyaz gömleğini, beline bağladığı mavi pazarcı önlüğünün üstüne çıkarmıştı. Beyaz gömleğin üzerine geçirdiği kolluklar, önlüğüyle aynı kumaştandı. Öyle ilginç bir görüntüydü ki!

Yaşlı adam, aynı anda üç farklı kimliği çağrıştırmıştı bana: Bir diş hekimi, bir pazarcı ya da "evkaf"da bir memur! Tümündeki ortak özellik ise, onun kibar, görmüş geçirmiş eski bir İstanbul beyefendisi olduğuydu. (...)

Geç uyandığım hafta sonları dışında, her sabah ekmekçi ve atı-

la karşılaşıyordum. Fırından toptan ekmek alıp civardaki bakkallara dağıtıyordu anlaşılan. Önce hafifçe gülümseyerek selamlaşmaya başladık, ardından birbirimize "Günaydın!" demeye. Bir süre sonra "Hayırlı işler!" ekledim "Günaydın!"a, "Size de!" yanıtını aldım her seferinde.

Yeni evimin, özgürlüğümün, kimseye hesap vermeden yaşamanın coşkusuyla çabucak geçiverdi o yaz. Uzun yaz gecelerinde sıkışık binaların, iç içe yapıların iyice daralttığı sokaktan bunalıp "nohut oda-bakla sofa" evimize sığamadığımızda deniz kıyılarına kaçarak serserilik yaptık. Teknelerde balık-ekmek yedik, sokaklarda bira içip şarkılar söyledik yorulana dek. Uykusuz gecelerin sabahlarını ekmekçi ve atıyla birlikte karşıladık. Ne onların yorgunluğunu, ne de yazın bittiğini algılayamayacak kadar gençtik, çok umutluyduk.[45]

Bir yıl sonra ev sahibimiz kendisi gelmek istediği için, taşınmak zorunda kalıyoruz. Uzaklara gidemeyeceğimizi tümüyle kabullenmiş olarak, civardaki kiralık evlere bakıyoruz yalnızca. Daha da aşağıya inerek Kalıpçı Sokağı'nın Beşiktaş'a yakın tarafında, dik yokuşun ortasında bir ev buluyoruz bu kez. Yalnız yaşayan anneme de yakın oluyoruz böylece. Enflasyonun başını alıp gittiği, her şeyin dibe vurduğu yıllar... Kira ikiye katlanmış, ne gam! Umutlarımız var hâlâ...

Kimyadan nefret eden bir kimya mühendisi olarak bir ilaç şirketinde çalışıyorum. Üniversitedeyken farkına vardığım hâlde görmezden gelmeye çalıştığım bu gerçek, iş hayatıyla birlikte yadsınamaz biçimde ortaya çıkıyor. Bir şeyler yapmalıyım...

45 Ayşe Sarısayın, *"Atları da Vururlar"*, Yorgun Anılar Zamanı Yayınları, 2004

sinlikle! Başka bir alana kayma çabasıyla işletme eğitimi almaya karar veriyorum, ama bunu gerçekleştirme fırsatını çalışmaya başladıktan birkaç yıl sonra bulabiliyorum. İki yıl sürecek bir gece programı. Yeniden öğrenci olmanın, öğrenmenin, eşit koşullarda tartışmanın ve en önemlisi yeni dostluklar kurmanın büyüsüyle geçiveriyor iki yıl. Kalanlar, yıllar sonra yazılara yansıyor...

1986 yılıydı. İşletme İktisadı Enstitüsü'nde okuyordum. Akşamları iş çıkışı gittiğim, devam gerektiren bir gece programıydı. Üniversite biteli birkaç yıl olmuş, işe girilmiş, evlenilmiş, bir evin, işin, hatta eşin sorumlulukları üstlenilmiş... Çoğumuz böyleydik ve her birimiz farklı bir nedenle bir araya gelmiştik. Kimini çalıştığı iş yeri göndermişti bu okula, kimimiz kariyerine bir şeyler ekleme çabasındaydı. Kimimiz de, benim gibi, aldığı eğitim dışında bir alanda çalışmak isteğinde olduğu için yeni bir şeyler öğrenmenin peşindeydi. Yaşlarımız, yirmi beşin üstündeydi, otuza yaklaşmıştık çoğumuz.

"Yaz bitti..." diye mırıldanıp dururdu ikide bir. Okulda tanışmış, aynı tartışma grubuna düşmüş, kısa sürede arkadaş olmuştuk. Tanıdığım en zeki insanlardan biriydi, bir o kadar da eğlenceliydi aynı zamanda. Gülerdik, o böyle dedikçe. "Saçmalama," derdik, "daha yeni başlıyor!" Karşı çıkardı inatla, yüzünde aynı melankolik ifadeyle yinelerdi: "Yalan mı?" derdi, "Yaz bitti..."

Zaten neye gülmezdik ki? Henüz iş yaşamının soğuk yüzüne alışamamışken, çöl ortasında bir vaha gibi gelmişti bize yeniden öğrenci olmak. Ödev yapmak ya da yapamamak, son anda yapan birisini bulup ondan almak, hocalara ve birbirimize isim takmak, grup tartışmalarında gözlerimizden yaşlar gelene dek gülmek, sınavlarda ter dökmek, ders kırıp Rumelihisarı kahvelerine inmek, yaşlı kahveciyle

ahbaplık etmek, tostlarımızın bir kısmıyla sokak kedilerini beslemek, içmeye gidip alkol duvarını aşmak... Yazın tam ortasındayken, sarı sıcak, pırıl pırıl bir yazın hem de, ne anlamı olabilirdi ki bu sözlerin: "Yaz bitti..."

İki yıl göz açıp kapayıncaya dek geçiverdi, hepimiz bir yerlere dağıldık. Ama birkaç kişi, öylesine bağlanmıştık ki birbirimize, hiçbir zaman kopmadık. Yılda birkaç kez de olsa, sürdürdük bu beraberliği. Zaman içinde iş değiştirdik, ev değiştirdik, eş değiştirdik, anne olduk, baba olduk, çocuklarımızı büyütürken annelerimizi, babalarımızı yitirdik. Hayat denilen serüven, neyi gerektiriyorsa ve neyi getiriyorsa karşımıza, onu yaşadık. Direnmeye çalıştık elbette, suyun yönünü değiştirmeye çabaladık, ama başaramadık çokcasında. Bir araya geldikçe de acılarımızı, sevinçlerimizi paylaştık, paylaşabildiğimiz ölçüde.

Ötekileri bilmem ama, tüm bunlar olup biterken, arkadaşımın "yaz bitti..." nakaratı, benim aklımdan çıkmadı hiç. Yaşadıkça, yaşanmışlıklar çoğaldıkça da hep daha iyi anladım, onun ne kadar haklı olduğunu. 'Yaz', o yıl bitmişti gerçekten de. Gerçek hayat, o okulun bitişiyle başlamıştı, üstelik bir daha kesintiye uğramamak üzere. Son oyunumuzu oynadık orada, son serseriliklerimizi yaptık. Hayatın, çocukluğumuza eklenmek üzere bize sunduğu bir armağandı, fırtına gibi geçen o iki yıl.[46]

Ardından oğlumuz (Emrecan) dünyaya geliyor. 1987 yılının Mart ayı, İstanbul'un görülmemiş bir kar yağışına teslim olduğu günler. İş yerleri tatil, arabalar karlar altında. Ara sokaklara, dar yokuşlara taşıt giremiyor, evler yakıtsız, buz gibi. Yokuşun tam

46 Ayşe Sarısayın, *Yaz Bitti*, www.iktidarsiz.com

ortasındayım, ne yukarı çıkabilmek mümkün, ne de aşağı inebilmek. Küçük bir elektrik sobasıyla ısıtmaya çalıştığımız evde âdeta tutsak, dehşet içinde Nişantaşı'ndaki hastaneye nasıl ulaşacağımı düşünerek doğumu bekliyorum. Sonunda aşağıdaki caddede arabalar çalışmaya başlayınca, bir koluma Hüseyin, bir koluma apartman görevlisi girerek karga tulumba yokuştan indiriyorlar beni. Ayaklarımda, kaymamam için ek takozlar yapılmış kar çizmeleri! O gece babaevimde günlerdir ilk kez huzurlu bir uykuya dalmaya hazırlanırken, sancılar başlıyor. Emrecan yokuşun orta yerinde doğmaktan son anda kurtulup hastanede dünyaya geliyor...

Dönüp baktığımda, izleyen on yılı aşkın bir süre boyunca Teşvikiye'yle Beşiktaş arasındaki tüm yollarda koşarken görüyorum kendimi. Son evreye, hep bir yerlere yetişme telaşı damgasını vuruyor. Sabahın erken saatlerinde Topkapı'daki iş yerime gitmek için servise, akşamın geç saatlerinde eve ya da oğlumu almak için, dört yaşına kadar ona bakan sevgili Bilge ablanın evine - yokuşun üst tarafında, benim de bir yıl yaşadığım sokakta oturuyor - hafta sonları Beşiktaş pazarından ya da Köyiçi'nden haftalık mutfak alışverişini yapıp anneme, sürekli geç kaldığım duygusuyla içim içimi yiyerek bir yerlere... Yokuş yukarı ve yokuş aşağı, tekrarlanan inişler, çıkışlar. Daha kestirme, daha kolay yollar bulma çabasıyla girilip çıkılan ara sokaklar.

Sevdiğim insanla aynı evi paylaşmanın keyfi, sevgili, dost, eş, anne olmanın mutluluğu, yokuşun tam ortasında verilen kısacık molalarda yaşanıyor.

Okumaya devam ediyorum elbette, ama eski tempoyu korumak olanaksız. Ayda en fazla bir iki kitap, geceleri, kısa yaz ta-

tillerinde. Yetiniyorum ister istemez, bu da böyle bir dönem deyip geçiyorum, okumak istediklerim dağlar gibi birikirken. Oğluma her gece uyumadan önce bir masal okumayı ise, ne olursa olsun ihmal etmiyorum.

Karşımızdaki apartmanda oturan ve gelip geçerken selamlaştığımız bir hanım, "Bu çocuğu siz büyüttünüz, ama nasıl büyüttüğünüzü ben biliyorum," diyor Emrecan'ın ilkokula başladığı gün. "Sabahın altısında, akşamın karanlığında, kucaklarda taşıya taşıya..."

Gülüşüyoruz.

Bir hayat kurma, taşları yerine oturtma, iş yerinde tutunma, kendini kanıtlama, çocuk yetiştirme telaşıyla nasıl olduğunu anlamadan müthiş bir hızla geçen bu yıllarda Beşiktaş'a ait hemen hemen hiçbir şey yok anılarımda. Beşiktaş, bitmek bilmeyen bir yokuştan ibaret yalnızca.

VII
Yine Fulya dolayları

Bir kez daha Ihlamur/Fulya'dayım. Unutulmaz renklerdeki akşamüstünün esintileri çok eskilerde kalmış. Oğlumuz artık ilkokul öğrencisi. Onca uğraştan sonra bir şeyler yerli yerine oturuyor mu?

Kalıpçı Sokak'ta on yıl yaşadığımız evden ayrılıp Dikilitaş'a çıkan yol üzerinde, yüksek binalardan oluşan Fulya Sitesi'ne taşınıyoruz. Yıllardır uygun koşullar bulamadığımız için ertelenen ortak bir isteğin gerçekleşmesini sağlıyor bu ev: Sonunda bizim de bir kedimiz oluyor!

İki aylık bir yavruyken aldığımız kedi, hayatımızın on dört yılının en yakın biricik tanığı. Onun hayli hırpalanarak ölüme yaklaştığı son günlerinde 'kedi günlüğü'ne sığınıyorum çaresizlik içinde...

"Aralık 2001'de yazmışım kedinin ölümünü. *Mehru'nun Ölümü*'yle birlikte. Belki -belki değil, kesinlikle- sevdiklerim için, en çok da kendim için düşlediğim ölümü. *Tüm ölümlere hazırım şimdi, kedinin ölümüne de*, sözcükleriyle bitirirken bu öyküyü, nasıl bir hayal dünyasında dolaşıyormuşum! Hepi topu yedi yıl öncesi.

Başım çatlayacak gibi ağrıyor, bir ilaç alıyorum. Kedi ortalarda yok, kaygılanıyorum birden, kediyi arıyorum evin dört bir yanında. Salonda, koltuğun arkasındaki kaloriferin altında uyuduğunu görünce rahatlıyorum. Gözleri kapalı, kıpırdamıyor. Nefes alıyor mu? Alıyor. Geceyi uykusuz geçiren kedi derin uykuda. Şimdilik sorun yok, kedi yaşıyor." [47]

Mehru'nun Ölümü'nden sonra yedi yıl daha yaşadı kedi. Kedim, kedimiz. Tuhaftır, üç kişilik hane halkının her bireyi, "kedim" dedi ona. Kedimiz değil de, kedim! Her birimiz farklı bir ilişki kurduk onunla, her birimiz farklı biçimde sahiplendik, farklı mutluluklar, farklı doyumlar yaşadık.

Kedi, 1994 yılından beri bizimle. Çok şeyi kurtardığını kimse inkar edemez sanırım. En bunaldığımız anlarda -hep birlikte ya da ayrı ayrı- kediye sığındığımız çok zamanlar oldu. O bilge tavrıyla, sanki yaşananların tümünü kendisi de yaşamış da altında kalmamış gibi anlayışlı bakışlarıyla yanı başımızda oldu hep. Her birimizin yeri, rolü farklıydı. Birimize mamasını almak için cilve yaparken, birimizle çocukluğunun oyunlarını oynarken, birimizi uyku öncesi sevişmeleri için eş seçerken, bize hayatı, aslolan tek şey olan hayatı armağan ettiğinin farkında değildi elbette, ama böyle yaptı! Kedim / kedimiz, en kötü ve en iyi anların tek tanığıydı.

Okuduğum masallarda, izlediğim filmlerde böyle olmamış mıydı? Kedi, ölmek için kuytu bir köşe seçmişti kendisine. Oracıkta, sessiz sedasız karşılamıştı ölümü, bir başına. Sahiplerine -ne anlamsız bir sözcük, kedi onların sahibiydi aslında- derin bir

47 Ayşe Sansayın, *"Mehru'nun Ölümü"*, Denizler Dört Duvar, Can Yay., 2003

kederle bu ölümü kabullenmek düşmüştü yalnızca. *Mehru'nun Ölümü*'nü kabullenmek gibi.

Böyle bir son düşlemiştim. Bir sabah uyandığımda ya da bir akşam eve geldiğimde, ortalıkta göremeyecektim onu. Seslenmelerime karşılık vermeyecekti, bir dolabın içinden gerinerek çıkmayacaktı. Uzun aramalardan sonra, bir koltuğun altında ya da radyatörün dibinde, çok zor ulaşılacak bir yerde...

Derin bir keder duyacaktık onun için. Nasıl ki her birimizin ilişkisi farklıysa, kederlerimiz de farklı olacaktı. Hayır, asla paylaşamayacaktık bu kederi, uzak köşelerde, ayrı ayrı tutacaktık yasımızı. Böyle olacaktı, emindim. Böyle olmalıydı.

Olmadı.

Kedi, ölmeye yatacak kadar şanslı değildi, olamamıştı. Müdahale etmek zorunda kaldık.

On dört yıldır evinden -evet, hepimizden çok onun eviydi burası, yirmi dört saat boyunca evi bekleyen kim vardı ki başka?- hiç ayrılmayan kedi ilk kez yabancı, hiç bilmediği bir yerde yaralarıyla ve acılarıyla yatıyor şimdi. Ölümün yakınlarda mı, yoksa uzaklarda mı olduğunu kimse bilmiyor henüz. Kedi, acı çekiyor ve bunu bize hissettiriyor. Kırgınlık var gözlerinde. Keşke anlatmak mümkün olsaydı: Biz böyle olsun istememiştik..."

İlk kez kiracı değiliz, ödenmesi gereken yığınla borcumuz da olsa, mutluyuz. Evi almamızdan hemen sonra patlayan ekonomik kriz, birkaç gün içinde döviz kurlarına bağlı borcumuzu üçe katlıyor. Kendi hayal gücümüzü bile aşan 'tasarruf tedbirleri' alarak direnmeyi başarıyoruz. Oğlumuz, hiçbir şeyin farkına varmıyor, bir şekilde altından kalkılıyor. Yine şiirler mi yardım ediyor?

Çarşılarda bir şey
Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı.

Kasaplarda manavlarda bazı yorgun kadınlar
Hep de tenha saatleri seçerler
Sonra yavaş bir sesle
Çocuk için hasta kaç gündür yemiyor
Biraz et biraz meyva isterler.

Sevdiği bir reçeli gün aşırı yalnız ona
Kaşıklarla beraber büyür bir üzüntü
Yağların şekerlerin çayların
Uykularda bile bitiyorsa
Annelere düşündürdüğü.

İnsanlara tezgâhlara kâğıtlara kolaydı
Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı.[48]

Tüm kentle birlikte Beşiktaş'ın çehresi de giderek değişiyor. İki vapur iskelesi var artık, eski iskelenin yanındaki çay bahçesinin yerinde yeller esiyor. Sinemaların tümü kapanmış, Ortabahçe Caddesi'yle balık pazarı girişi arasında büyük alışveriş merkezleri yapılmış. Köyiçi'ndeki meydan yeniden düzenlenerek orta yerine "BJK 100. yıl anıtı" kartal heykeli kondurulmuş. Sokak aralarına yayılan Beşiktaş pazarı Ihlamur'a yakın bir alana taşınmış, Barbaros Bulvarı girişindeki sabit pazar yıkılmış. 'Kahraman bakkallar' süpermarketlere yenik düşmüş, ahşap evlerden

48 Behçet Necatigil, *Çocuklar* (Şiirler, YKY, 2002)

eser kalmamış...

Yine de Beşiktaş, eski dokusundan izler taşıyor. Tek tük de olsa, zamanın durduğu duygusunu yaratan ara sokaklar, varlığını sürdürmeye çalışan küçük dükkânlar o dokuyu anımsatıyor az çok. Sinanpaşa Köprü Sokağı'nda babamın da ara sıra gittiği havuzlu lokanta yok gerçi, ama balık pazarı çevresindeki meyhanelerin yanma yenileri eklenmiş, nargile kahveleri açılmış.

Beşiktaş'ın bugünkü havası bile beni hâlâ kendine çekerek, süpermarketlerden alışveriş yapmamı engellemeye yetiyor. Yağmurda ıslanarak, güneşte terleyerek sokaklarda yürümek, farklı dükkânlara girip çıkmak, bazen karşılığını alamasam da 'iyi günler' ya da 'hayırlı işler' dilemekte ısrar etmek, kapalı mekânlardan, yapay havalandırmalı ortamlarda saatler tüketmekten çok daha keyifli geliyor.

Taşlar yerli yerine oturdukça, eski okuma hızıma kavuşuyorum yeniden. Yazmaya yaklaşıyorum usul usul. İlk yazı denemem, babama ilişkin anılarım. Anıları yazmamı sağlayan ise, *Serin Mavi* adıyla yayımlanan mektuplar. Ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra, babamın anneme yazdığı mektupları yayına hazırlıyoruz ablamla birlikte. Mektuplarda karşıma çıkan, o güne dek algıladığımdan farklı görünen Necatigil kimliği, onun hayatına daha yakından bakma isteği uyandırıyor. Babamdan bende kalanları yazarak, onun şiirlerinin ve sanatçı kimliğinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabileceğim düşüncesiyle yola koyulmuşken, şiirleri, yazıları, hakkında yazılanlar ve anımsadıklarımla desteklenen bir hayat hikâyesi çıkıyor ortaya. *Çok Şey Yarım Hâlâ*, yazma serüvenimin başlangıcı, hayatımın dönüm noktalarından biri oluyor.

Edebi anlamda yazı denemelerim olmamasına rağmen, yazıyla aram hep çok iyi. Çocukluğumdan beri günlük tutmak, hayatla başa çıkamadığım anlarda uzun uzun yazmak, kendimi daha iyi ifade edebileceğime inandığım durumlarda yakın çevremdeki birkaç kişiyle konuşmak yerine yazışmak gibi alışkanlıklarım olduğu için belki, fazla zorlanmıyorum. Babamın geçmişine ve yapıtlarına yakından bakmaya çalışmak, farkında olmadan kendi iç dünyama da bakmayı, hayatımı ve hayatla ilgili tüm kavramları sorgulamamı sağlıyor...

Günün birinde yazmaya başlayınca, yıllarca neyi beklemiş olduğumu anladım. Babamdan bende kalanlara kendi yaşamımla, yaşanmışlıkla gerçeklik kazandırmayı beklemiştim galiba. Onu daha iyi anlayabilmek için, yaşamın farklı evrelerinden geçmeyi, sağlam dostlukları, sevgileri, hüzünleri, acıları yaşamayı beklemiştim. Evliliği, bir evin sorumluluğunu üstlenmeyi, çalışmayı, başarmayı, başaramamayı, bunalmayı, bir çocuğumun olmasını, onu büyütmeyi... - babamın evde çok sık söylediği gibi: "Yirmisinde mi erken, otuzunda belki!" ya da "Çünkü asıl şiirler bekler bazı yaşları."- Yaşadıkça, her şey daha iyi oturdu yerli yerine, anılar canlandı sanki; şiirler ise yaşamın ta kendisi oluverdi.[49]

Bugün baktığımda, bir anlamda yarım kalmış bir baba kız ilişkisini tamamlama çabası olarak da gördüğüm *Çok Şey Yarım Hâlâ*'nın oluşum süreci, babamın şiirlerinin yanı sıra, kendimle de çok daha 'içerden' tanıştırıyor beni. Yalnızca tüm yaşanmışlıklara değil, o güne dek okuduklarıma da geri dönerken, sonradan 'öykü' olarak şekillenen metinler yazarken buluyorum kendimi. Kırk yılı aşkın bir hayattan ve okunan onca kitaptan biri-

[49] Ayşe Sarısayın, *Çok Şey Yarım Hâlâ*, YKY, 2001

kenler, dışarı sızmaya çalışıyor, fırsatını bulduğu anda da sızıyor. Yarım kalanların tamamlanma süreci, bitmek bilmiyor.

Yazı yolculuğuyla birlikte yeni çevrelerde, yeni ilişkiler kuruluyor, kimileri kalıcı dostluklara evrilen. Severek, isteyerek ortaya çıkarılan her metin, büyük bir sevinç; yayımlanan her kitap, yeni bir heyecan. Yine de hayat daha dingin sularda akıp gidiyor sonrasında. Taşları yerli yerine oturtmuş olmanın, kendini, kendi gerçeklerini kabullenmenin, nihayet kendiyle barışmanın yarattığı huzur...

Elli yıllık bir ilişkinin ardından Beşiktaş beni bağışlayacak mı, bilmiyorum: Heybeliada, Beşiktaş'la aramıza girip hayatı ikiye bölüyor bir süredir.

Yıllar sonra adaya dönüş, başka hiçbir yerde bulamadığım bir özgürlük duygusu. Her şey gibi ada da değişmiş olsa da, yaraları sağaltıcı, acıları dindirici bir özelliği var hâlâ. Bahar aylarında çıldıran doğaya yakın olabilmek, sabahları mimozalara ya da begonvillere uyanmak, ada halkıyla nicedir özlemi duyulan ilişkiler kurmak, sonbahar hüznünün tadına varmak, kış aylarının ıssızlığında uzun iç yolculuklarına çıkabilmek...

Ada Beşiktaş'a hem çok yakın, hem de çok uzak. Tıpkı anılar gibi...

Kaynaşır birbirine gün olur zamanlar;
Geçmiş, gelecek bileşir tek kesitte.
Sanki ilk kez yaşarız yaşanmışı dünlerde
Ya da başlar ansızın tâ ilerde olacak.[50]

50 Behçet Necatigil, *Zaman Kayması* şiirinden (Şiirler, YKY, 2002)

Bir kentin tarihini, coğrafyasını, toplumsal hayatım, geçirdiği değişimleri, insan tiplerini, atmosferini, doğal güzelliklerini, unutulan değerlerini, yeme içme kültürünü, gecesini gündüzünü, yazını kışını, folklorunu, eğlence hayatını, daha bin türlü özelliğini, herkes kendince görür. Tarihçi başka, coğrafyacı başka, turizmci başka, asker başka, öğretmen bambaşka bir gözle görür ve kendi bakış açısıyla yazmak ister.

Ama bir yazar-edebiyatçı, kendince bir duyarlıkla yaklaşır kentine. Çevresine gönül gözüyle bakar. Kendisini değişik insanların yerine koyar, onların yüreğiyle de hissetmeye çalışır, öylece yazar... Yazar yazdığı zaman, birçok kimse o yazıda kendi duygularını, düşünüp de söyleyemediklerini bulur. Kendisinden önce yazılmış olanları da anımsamak ister...

Bu düşünceden yola çıkarak, İstanbul'un kırk semti, kırk farklı edebiyatçı-yazar tarafından kaleme alındı. Okurla aynı zamanda buluşan bu kırk kitaplık dizi hem bir ilk olması hem de İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti'ne armağan olması açısından yüksek değer taşımaktadır.

9 786054 307012

İstanbul 2010 AVRUPA KÜLTÜR

heyamola

SKB 0226711 YTE